

Budapesti kitelepítettek Gyulaházán 1951–1953 között

Bevezető

Gyulaháza Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Közép-Nyírség északkeleti részén fekvő, közel kétezer lakost számláló település. Az itt élők közül már csak nagyon kevesen emlékezhetnek azokra az eseményekre, amelyek bemutatására jelen tanulmányomban vállalkozom. A Rákosi Mátyás és társai vezette kommunista diktatúra legsötétebb időszakában, 1951 nyarán ugyanis több mint húsz budapesti család¹ érkezett váratlanul a községbe, mivel a fővárosból minden indoklás nélkül kitiltották és karhatalom segítségével ide szállították őket. Tanulmányomban megpróbálom e tragikus eseményt kronologikusan felvázolni, az ebben érintett budapesti családokat bemutatni, és e családok gyulaházai életét, valamint a kitelepítések megszüntetése utáni sorsát ismertetni. Mindezek alapjául nagyrészt az általam feldolgozott levéltári források, kisebb részben pedig személyes visszaemlékezések szolgálnak.²

A levéltári anyagok nagy része az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárából (a továbbiakban: ÁBTL) származik, ahol teljes egészében megtalálhatóak a Gyulaházára deportált és az arra kijelölt családok kitelepítési anyagai. Ezek tartalmazzák többek között a családokról felvett adatgyűjtési kérdőíveket, a kitiltó/kitelepítési véghatározatokat, a családok által írt különböző kérelmeket és az ezek eredményeként hozott belügyminiszteri határozatokat, utasításokat. Kutattam továbbá a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban is, ez azonban csak részeredményeket hozott. Találtam ugyan a megyének küldött belügyminisztériumi utasításokat, a kitelepítettekről készült jelentéseket, valamint a budapesti családokkal kapcsolatos néhány egyéb közigazgatási iratot, de sokkal több forrásra számítottam mind községi, mind járási, mind pedig megyei szinten. A kevés fellelt iratra magyarázatot adhat dr. Fábíán Lajosnak, az 1950-es évek elején a megyei tanács végrehajtó bizottsága titkárának tájékoztatója, amely szerint a kitelepítettekkel kapcsolatos ügyeket az Államvédelmi Hatóság tagjai intézték, akik a civileket igyekeztek minél inkább kizárni ezekből.³ A helyi szerveknek szóló utasítások általában telefonon érkeztek, így írásos nyoma nem nagyon maradt az eseményeknek. A helyszínen, azaz Gyulaházán is megpróbáltam adatokat gyűjteni azoktól a személyektől, akik esetleg még emlékezhetnek a kitelepítettekre, ez azonban, köszönhetően az azóta eltelt több mint hatvan évnek, csak igen mérsékelt sikerrel járt. Még az egykori befogadó családok telkeinek/házainak megtalálása is problémát okozott, hiszen az 1950-es évek eleje óta megváltozott az utcák telkeinek számozása, mivel a nagyobb portákat felosztották, és az esetleg hiányos házhelyeket beépítették.

Az előkészületek

A rendőrség 1951 tavaszán két hét alatt állította össze a „nem kívánatos elemek” jegyzékét, amely a kitelepítések alaplistája lett. A kitelepítendő családok feltérképezése és a birtokba veendő házak és lakások számbavétele szempontjából igen fontos mozzanat volt, amikor a kitiltásra szánt családokat egy adatgyűjtési kérdőíven összeírták. A Gyulaházára szánt családok esetében erre 1951. március 31. és június 14. között került sor. Ez úgy zajlott le, hogy egy rendőrnyomozó sorra járta azokat a házakat, ahol a kiszemelt családok laktak, és a házfelügyelők, a házbizalmik vagy a háztömbmegbízottak segítségével töltötte ki a kérdőívet. De olyan esettel is találkozhatunk, amikor az adott család egyik tagját vagy a náluk lakó háztartási alkalmazottat kérték fel erre, persze konspiráltan. A négyoldalas kérdőív kitöltésével a Belügyminisztérium az alábbi információkra tett szert: mi a lakás pontos címe, és kik laknak benne, a listavezető⁴ születési helye és ideje, anyja neve, iskolai végzettsége,

munkahelyei, jövedelme, korábban hol lakott, a családtagok közül kik hol dolgoznak, hány szobás a lakás, és mennyi lakbért fizetnek érte. Ezek a kérdőívek sorszámat is kaptak, ebből kiderül, hogy a rendőrség több mint 18 000 ilyen kérdőívet vett fel. Tehát sokkal többet, mint amennyi családot végül is kitiltottak Budapestről. Valószínűleg jórészt ezen felvett kérdőívek alapján választották ki – eddig még ismeretlen szempontok szerint – azokat a személyeket, akiknek végül is el kellett hagyniuk a fővárost. A kitiltó véghatározatokat is e kérdőívek alapján töltötték ki. Jól látszik, hogy ha a kérdőíven rosszul írtak le egy nevet, vagy rosszul adták meg a személyek közötti rokonsági kapcsolatot, akkor ez a hiba szinte mindig visszaköszön a véghatározatokon is.

Közben Házi Árpád belügyminiszter⁵ a megyei tanácsok képviselőit eligazításon tájékoztatta az egyes megyékbe meginduló betelepítésekkel kapcsolatos információkról. Később, 1951. június 26-án Rudas György rendőr alezredes a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Végreható Bizottsága (VB) elnökének írt levelében még az alábbiakkal egészítette ki a tudnivalókat:

1. A BM a betelepítés napjait és az érkezés hozzávetőleges időpontját esetenként fogja közölni.
2. A megyei tanács a beköltözés zavartalan lebonyolítása érdekében ezekre a napokra küldje ki az adott községbe egy-egy felelős, politikailag megbízható és intézkedni képes előadóját.
3. A kitöltött lakásbeutaló véghatározatokat a megyei tanács a beköltözés napján fogja megkapni.
4. Az átvétel után ezeket a beutaló véghatározatokat azonnal az igénybe vett lakrész tulajdonosának ki kell kézbesíteni, és őt a szoba azonnali kiürítésére fel kell szólítani.
5. A megyei tanácsnak gondoskodnia kell arról, hogy a kirakodó vasútállomáshoz megfelelő számú fuvar- és rakodómunkás legyen kirendelve, hogy a kirakodás és a beszállítás minél gyorsabb legyen. Ha a vasútállomás a községtől messzebb, 10–15 km-re van, és különösen, ha más községen is átvezet az út, a beköltözéshez a tanácsnak tehergépkocsikat kell biztosítania.
6. A beszállítandó ingóságok mennyiségét úgy kell számolni, hogy a családfő ötszáz, a családtagok fejenként kétszázötven kilogramm ingóságot vihetnek magukkal.
7. A beköltözés után az odatelepítetteknek a megyei rendőrkapitányság határozatot kézbesít ki, melyben közli, hogy új lakóhelyük kényszerlakhelynek tekintendő, és azt csak rendőrhatósági engedéllyel hagyhatják el.
8. A Budapestről kitiltottaknak a kitiltó véghatározat szerint jogukban áll kérelmezni, hogy más községben telepedhessenek le. Ha a kérelmező a megye területén belül akar más községbe telepedni, úgy kérelmének elbírálására a megyei tanács az illetékes. A kérelem elbírálásánál azonban figyelembe kell venni, hogy szocialista városokba, községekbe vagy az iparfejlesztési tervbe beállított községekbe a betelepedést engedélyezni nem lehet. Ha a kérelem más megye területére szól, akkor azt fel kell terjeszteni a Belügyminisztériumba.
9. A beköltözés után a szóban kapott szempontok figyelembevételével az odatelepítettek foglalkoztatásáról gondoskodni kell.
10. A községeknek a betelepítéssel kapcsolatos hangulatáról mindennap 10 óráig a Belügyminisztériumba jelentést kell tenni.⁶

A betelepítettek elhelyezése tehát a megyei tanácsok feladata volt. A Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács VB 1951. június 27-én hozta meg azokat a véghatározatokat, amelyek kijelölték, hogy Gyulaházán kinek az ingatlanába fognak kitelepítettek kerülni. A kiválasztás módja sajnos nem ismert, de láthatóan azt az elvet követték, hogy az új lakókat a községekben lakó úgynevezett osztályidegenekhez és osztályellenségekhez költöztessék be, hogy ezzel is fokozzák nehézségeiket, és egymás ellen hangolják őket. Így kerültek a kitiltott személyek az új lakóhelyükön „kulákok” (Gyulaházán ekkor tizenhét gazdát minősítettek így), bércséplők, egykori földbirtokosok és csendőrök házába. A megyei tanács a 6000/1948. sz. kormányrendelet⁷ alapján vette igénybe a kijelölt lakás egy szobából álló lakrészét, amelynek bérlőjéül jelölte ki az adott kitelepített

listavezetőt.⁸ A véghatározat fellebbevitel nélkül azonnal végrehajtható volt, így a lakrészt a tulajdonosnak ellenvetés nélkül ki kellett ürítenie és át kellett engednie. A határozat alsó része egy perforáció mentén könnyen leszakítható volt. Ez tartalmazta a lakástulajdonos foglalkozását, az igénybe vett helyiség nagyságát, és hogy hány lakás van az adott házban, a kitelepítési véghatározattal együtt megküldték a listavezetőnek, azaz annak a személynek, akinek a nevére a kitelepítési véghatározatot kiállították.

A kitelepítések irányítói úgy intézték, hogy az utaztatás könnyebb megszervezése érdekében az egy településre szánt kitelepítettek azonos időben kapják meg a véghatározatokat, így azonos időben történt meg e családok kiköltöztetése, majd elszállítása is. A Gyulaházára szánt budapesti családok esetében a kitelepítési véghatározatokat 1951. július 2-án írta alá Rudas György rendőr alezredes. Ebben közölték a véghatározat címzettjével, hogy Budapest területéről azonnali hatállyal kitiltják őt, új lakhelyet jelölnek ki számára, az így megüresedő lakást pedig a BM igénybe veszi, s azt 24 órán belül köteles átadni. Az irat tartalmazta még a családfők eredeti foglalkozását (gyakorlatilag a kitiltás okát), lakásuk/házuk pontos címét, a családfővel egy háztartásban élő személyek nevét (akikre ugyancsak vonatkozott a kitiltás) és az új lakhelyük címét. Nem tartalmazott azonban semmilyen indoklást. Ennek a véghatározatnak az alsó, szintén egy perforáció mentén letéphető része pedig a házfelügyelőknek szólt. Ebben tudatták velük, hogy az adott személy lakását a BM igénybe vette, hogy további intézkedésig zárolják, és hogy az új bérlő kijelöléséről a kerületi tanács fog majd gondoskodni.

A véghatározatokat 1951. július 4-én – általában még hajnalban – egy rendőr kézbesítette a címzetteknek, akik csak ekkor tudták meg, hogy mi is vár rájuk. Mivel alig 24 órájuk volt a felkészülésre, gyorsan kellett cselekedniük. A határozat ellen panasszal lehetett élni a Budapesti Rendőrkapitányság felé, de ennek a végrehajtás szempontjából halasztó hatálya nem volt. Mégis szinte mindenki élt ezzel a lehetőséggel; az idő rövidsége miatt a megírt kérvényeket személyesen vitték el a kapitányságra. Hivatkoztak nyilvánvaló tévedésre, arra, hogy ők nem is voltak kizsákmányolók, hiszen szegény családból származnak, hogy 1945 előtt antifasiszta tevékenységet végeztek, hogy demokratikus magatartásúak, és dolgozó emberként a szocializmus építésén fáradoznak, vagy rossz egészségi állapotukra stb. Mások megpróbálták az ismeretségi körükben lévő potentátok, illetve a munkahelyi vezetőik segítségét kérni, hátha azok el tudnák intézni mentesítésüket. A 29 családból, akik Gyulaházára szóló véghatározatot kaptak, hét család ebben a fázisban meg is kapta a mentesítést, így ők a fővárosban maradhattak.⁹ Közben a családtagok válogattak és csomagoltak, hogy melyek azok a legszükségesebb holmik, amelyeket mindenképpen magukkal kell vinniük az ismeretlenbe. A maradékot, a lakások berendezésének zömét igyekeztek rokonoknál, barátoknál elhelyezni, vagy esetleg gyorsan, áron alul eladni.

A rendőrök azonban nem minden esetben tudták a listavezető számára azonnal kézbesíteni a kitiltó véghatározatot. Voltak, akik akkor éppen vidéken tartózkodtak, ott dolgoztak, vagy esetleg nyaraltak. Ezeket az érintetteket a rendőrség gyorsan megkerestette, és utasította őket a kiköltözésre és a kijelölt kényszerlakhely elfoglalására. Mások, akik tudomást szereztek a várható eseményekről, és potenciálisan veszélyeztetve érezték magukat, úgy próbálták elkerülni a kitelepítések megpróbáltatásait, hogy önként elhagyták Budapestet, és az ország más területén telepedtek le. A BM azonban őket is felkutatta, és bár késve, de ők is megkapták a kitiltó véghatározatukat. Szerencsésebb esetben az akkori lakhelyüket jelölték ki kényszertartózkodási helynek. Ebben az esetben maradhattak ott, ahol éppen éltek, csak bizonyos korlátozó intézkedéseket vezettek be velük szemben, például ezek után már engedélyt kellett kérniük, ha el akarták hagyni a települést. A kevésbé szerencséseket azonban ugyanúgy új lakhelyre kényszerítették, mintha a fővárosban maradtak volna.

A kilakoltatás és a kényszerlakhelyre utazás

A Gyulaházára kitelepített budapesti családok kiköltöztetésére 1951. július 4-én éjjel és 5-én hajnalban került sor. Dr. Szentirmay László visszaemlékezéséből¹⁰ tudjuk, hogyan is történt ez pontosan. A költöztetést géppisztolyos rendőrök vezényelték le, akik két leponyvázott teherautóval és szállítómunkásokkal érkeztek. A munkások feltették az összekészített ingóságokat (bútorokat, ruhaneműt, konyhafelszerelést, élelmiszert stb.) az egyik teherautóra, míg a másikra a félelemtől meggyötört emberek szálltak fel. A kiköltözés után a rendőrök az ingatlan ajtaját ragasztószalaggal leragasztották, és a kulcsot leadták a házmesternek. Ha az ingatlanban esetleg társbérlők, főbérlők, albérlők, háztartási alkalmazottak is éltek, akikre nem vonatkozott a kitiltás (mivel nem éltek egy háztartásban a listavezetővel), akkor természetesen csak a lakószobák ajtaját ragasztották le, hiszen ezek a személyek továbbra is ott maradhattak az ingatlanban. A teherautók aztán címről címre járva összeszedték a többi családot és azok holmiját is. A városban közben ömlött az eső. A megtelt teherautók végül egy teherpályaudvarra vitték őket, ahol az ingóságokat tehervagonokba rakták, míg az embereket lemeszelt ablakú személyszállító kocsikba terelték. A kocsikat nem volt szabad elhagyni, sem abból kinézni, onnan jelet adni vagy üzenetet kidobni. A vonatszerelvény, amelynek parancsnoka egy Zuckermann nevű személy volt, főleg éjjel haladt, nappal mellékvágányokon állt. Másnap éjjel, három óra környékén érkeztek meg Gyulaházára.¹¹ A faluban minden kitelepített család felkereste a „szállásadóját”, aki befogott a szekérébe, és együtt elhozták az ingóságokat a vonatról.

A kitelepítettek mindennapi élete

A kitelepítettekre kényszerszabályozási helyükön olyan korlátozó intézkedések vonatkoztak, hogy szinte rendőri felügyelet alá helyezettként érezhették magukat. Lakóhelyükről ugyanis nem távozhattak és nem költözhetek el, kijelölt lakásuktól 24 óránál többet nem lehettek távol, „szállásadójukat” felelőssé tették a kitelepítettek cselekedeteiért, a kitelepítetteket pedig felelőssé tették a befogadó „kulák” termelőmunkájáért és tetteiért. A szabályok megszegése internálást vonhatott maga után. Mindezek mellett a községi tanácsok és a rendőrség szoros ellenőrzése alatt álltak. Rudas György rendőr alezredes 1951. július 2-án az érintett megyei tanácsoknak küldött távmondatában szabályozta az „ellenséges elemek” Budapestről történő kitelepítésével kapcsolatos jelentőszolgálatot. Elrendelte, hogy a községi és járási tanácsokon keresztül naponta kell jelentést kérni a kitelepítéssel kapcsolatos eseményekről (a lakásbeutalások kézbesítésével és a költöztetés lebonyolításával kapcsolatban, valamint a hangulatról). Ezek a jelentések azonban nem lehetnek általánosak, hanem konkrét tényekre, kijelentésekre kellett támaszkodniuk. Előírta, hogy a tanácsok kísérik figyelemmel a községek hangulatát és a betelepítettek beilleszkedését a községek életébe, a jelentésekben pedig ezekre is ki kellett térniük. Ugyancsak figyelniük kellett, hogy a betelepítéseknek milyen hatásai voltak a megye azon községeiben, amelyek nem voltak érintve az eseményekben. A jelentéseket naponta délelőtt tíz óráig a budapesti 12-66-os számon kellett megtenni távmondattal formájában.¹²

Már a budapestiek megérkezése napján, 1951. július 6-án elkészült róluk az első jelentés, amelyet Szövérfi Tivadar, a Kisvárdai Járási Tanács VB elnöke küldött a megyei tanácsnak. Ebben beszámolt az érkezésről; tudatta, hogy mivel a településen nem volt világítás, csak petróleumlámpa, hosszan elhúzódott a kicsomagolás. Addig semmiféle zavaró eset nem történt a faluban. A betelepítettek kenyérjegyet követeltek maguknak.¹³ A megyei tanács is megtette a maga jelentését a Belügyminisztérium felé. Beszámolt arról, hogy az éjszaka folyamán Gyulaháza községbe is megérkeztek a kitelepítettek, a kipakolás teljesen zavartalanul folyt le. A megyére vonatkozóan közölte, hogy a kitelepítéssel kapcsolatos általános hangulat a „kulákság”, de már több helyen a dolgozók között is az, hogy sajnálkozással vannak az öregek és a gyermekek iránt, mivel nem kapják meg a kenyérjegyet.¹⁴ Szövérfi másnap azt jelentette, hogy Gyulaházán a lakásviszonyok rendezve vannak. A kitelepítettek élénken érdeklődtek afelől, hogy hol

vehetnének maguknak rádiót. Élelmiszerjegyeket, főleg kenyérjegyet követeltek a tanácstól, de munkába még nem álltak.¹⁵ Két nap múlva viszont már arról számolt be, hogy Gyulaházán a betelepítettek között mégis szükségesek lesznek a lakáscserék. Mert például Vásony Béláné negyedmagával lakott egy 2x3 méteres szobában, míg egy kitelepített ezredes egyedül lakott egy 6x6 méteresben. Ekkor már a kitelepítettek között a munkalehetőség volt a központi kérdés, Vásony Béláné volt az, aki ezt megszervezte. A faluban a lakosság a kitelepítettekkel szemben közömbös magatartást tanúsított.¹⁶ Szövérfi július 10-én azt jelentette, hogy Gyulaházán a kitelepítettek valósággal követelik a kenyérjegyeket. Köztük mintegy 5-6 fő teljesen ellátatlan volt, sem pénzzel, sem élelmiszerrel nem rendelkezett.¹⁷

Gyulaházán ekkor még nem volt rendőrőrs, a rendőrök a nyírkarászi őrsről jártak át esténként, hogy ellenőrizzék a kitelepítetteket, házkutatásokat tartsanak náluk, és hogy adatokat gyűjtsenek róluk. Időnként pedig jelentést kellett készíteniük a budapestiekről. Ezek eléggé sablonosak voltak: tartalmazták, hogy az illető dolgozik-e, ha igen, akkor hol, és hogy mennyire vannak megelégedve a munkájával. Megtudhatjuk belőlük, hogy kikkel tartott kapcsolatot: csak a hasonló kitelepítettekkel vagy esetleg „a dolgozó emberekkel” is. Hogy milyen volt a politikai magatartása, hogy a templomba, körmenetekre eljárt-e, és hogy tartott-e kapcsolatot a pappal.

Kezdetben a munkalehetőség és az élelmezés biztosítása volt a kitelepítettek legkomolyabb problémája. A munkaképeseknek július 7-én reggel a községi tanácsnál kellett munkára jelentkezniük. Bár a munkavégzés a kitiltó véghatározat szerint nem volt kötelező, a legtöbb kitelepített mégis rákényszerült, hiszen nem volt vagyona, és szinte senkinek sem volt jövedelme. Aki ugyanis addig dolgozott, az a munkáját Budapesten elvesztette, a nyugdíjasok járandóságát pedig szinte kivétel nélkül már 1949–50-ben megszüntették. Nem végezhettek azonban bármilyen munkát, csak fizikai munkára alkalmazhatták őket, és azt sem bárhol. Hiába volt a terület mezőgazdasági jellegű, hiába volt a faluban két termelőszövetkezet is (az 1949-ben megalakult Szabadság MgTsz és a majd 1952-ben létrejött Haladás MgTsz), ezek nem foglalkoztathatták őket. Dolgozhattak viszont az egyéni gazdáknál vagy az állami gazdaságokban. A járásban két állami gazdaság volt ekkor, a távolabbi Dombrádon, a közelebbi (körülbelül nyolc kilométerre) a szomszédos faluban, Nyírtasson. Dolgozhattak még az útépítőknél és karbantartóknál is. A falu villamosítására pont ebben az évben került sor, talán ott is foglalkoztathatták őket alkalmi munkásként. Ezek a munkák azonban idényjellegük miatt nem jelentettek folyamatos keresetet, hiszen télen ezeken a területeken megállt az élet. Biztosabb megélhetést tudhattak maguknak azok a kitelepítettek, akik a járásban lévő ipari üzemekben helyezkedtek el. Ezek a korszakban a következők voltak: Kisvárdai Vulkán Vasöntöde, Kisvárdai Dohánybeváltó, Kisvárdai Villamossági Malom, Kisvárdai Fa- és Fémipari KTSZ, Kisvárdai Szeszfinomító, Anarcsi Olajsajtoló, Ajaki Malom, Dombrádi Malom. Szövérfi 1951. július közepén azt jelentette, hogy a Gyulaházára betelepítettek a közeli állami gazdaságban és a „kulákoknál” vállaltak munkát, továbbá az útfenntartásoknál dolgoztak. Kenyérjegyüket még mindig követelték.¹⁸ Július 23-án már húsz személy kérte, hogy a Nyírtassi Állami Gazdaságban dolgozhasson.¹⁹ Az esetleg helyi ipart űző kitelepítettek sem folytathatták sokáig az ilyen jellegű tevékenységüket. Érchegyi József, a BM Helyi Ipari Igazgatósága főosztályvezetője 1951. szeptember 14-én a kitelepített személyek üzemi felszereléseinek felhasználásáról tájékoztatta a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács VB elnökét. Ezek szerint a kitelepített személyek iparjogosítványát az iparhatóságoknak haladéktalanul vissza kellett vonnia. A helyi tanácsoknak az üzemek/műhelyek gépeit, üzemi felszerelését és anyagkészletét leltárba kellett venniük, amelyben fel kellett tüntetniük az egyes tárgyak forgalmi értékét is, figyelembe véve elhasználtságukat, valamint meg kellett állapítaniuk a kitelepített összes köztartozását. A helyi tanácsoknak az ilyen üzemeket/műhelyeket zár alá kellett venniük, és haladéktalanul jelentést kellett tenniük az illetékes megyei vagy fővárosi tanács vb ipari osztályának. Ezeknek az ipari osztályoknak a leltárt és a köztartozások összegét feltüntetve, a Helyi Ipar Igazgatósága felé javaslatot kellett tenniük az üzem felszerelési tárgyainak az 5410/1945. ME számú rendelet²⁰ alapján való igénybevételére. A

javaslatban közölniük kellett azt is, hogy az irányításuk alá tartozó helyi ipari vállalatok és kisipari termelőszövetkezetek közül melyiknek volna szüksége az üzemi felszerelési tárgyakra. A tulajdonosoknak nyújtandó térítés kérdésében későbbi időpontban ígértek döntést.²¹ Az azonban nem ismert, hogy a tulajdonosok ténylegesen kaptak-e kártérítést elvett felszerelésükért és anyagkészletükért.

A munkaképtelen kitelepítettek (öreges, gyerekes, betegek) azonban egy ideig nem kaptak élelmiszerjegyet, ellátásuk (ez a jelentésekből is kihallatszik) igen súlyos probléma volt. Látogatókat azonban fogadhattak, és csomagokat is kaphattak, így mindenki étellemeze megoldódott valahogyan. Általánosságban az is elmondható, hogy a befogadók általában szimpatizáltak a kitelepítettekkel. Sajnálták ugyanis őket, átérezték, hogy milyen lehet, amikor valakinek az egyik pillanatról a másikra szinte mindenét elveszik. S bár ők maguk is igen szorongatott helyzetben voltak, ahogy tudták, főleg étellemmel, segítették az arra rászorulókat. Igazi baráti viszony is kialakulhatott befogadó és betelepített között: erre jó példa Maklári János családjának esete, akik a későbbiek folyamán többször jártak Budapesten látogatóban annál a családnál, amelyik egykor az ő egyik szobájukba volt betelepítve.

Voltak persze olyanok is a falvak „őslakói” között, akik egyáltalán nem sajnálták a betelepítetteket. Szerintük már régen meg kellett volna ezt tenni, hogy az „ellenséges elemek” is megtudják, milyen a „dolgozó” élete.²²

1951. szeptember 27-én megkezdték a megyében a második békekölcsön jegyzését. A jegyzésbe a „kulákokat” és a kitelepítetteket is be kívánták vonni. A jegyzéssel kapcsolatos feladatok megbeszélésére összehívott járási pártbizottságon Györkös Pál is hangoztatta véleményét: *„Hassunk oda, hogy a mostani jegyzésnél a kulákokhoz ne menjenek a népnevelők, hanem a tanács jegyeztesse le őket. Fő feladat, hogy minden kis- és középparaszt jegyezzen, és a jegyzésüket be is fizessék. Itt figyeljünk fel a kitelepített fasisztákra, hogy ezek is jegyezzenek, ne egyék ingyen a kenyeret!”*²³

A kitelepítettek másik nagy problémája az egészségügyi ellátás hiányossága volt. Gyulaházán ugyanis ekkor még nem lakott orvos. A Nyírkarászón élő és praktizáló dr. Ébner Jenő járt át hetente két alkalommal a gyulaházai rendelőbe, hogy ellássa a betegeket. A gyógyszerekért pedig Kisvárdára kellett menni.²⁴ A gyógykezelés nehézkessége miatt az igen sok idős és beteg kitelepített fizikai állapota hamarosan romlott. Ehhez persze hozzájárulhatott még a kapott szobák fűthetlensége, az esetleges higiéniai nehézségek és az elégtelen táplálkozás is. Jól érzékelhető a probléma súlyossága abból is, hogy a faluból benyújtott kérelmekben a kitelepítettek igen gyakran hivatkoztak kritikus egészségügyi állapotukra.

A kitelepítettek – szinte kivétel nélkül – kényszerű lakhelyükről kérelmek sorát írva próbálkoztak helyzetük javításával. Kezdetben még sokan reménykedtek abban, hogy visszakerülhetnek Budapestre, egykori lakásukba, régi környezetükbe. Ennek érdekében mentesítési kérelmeket adtak be a Belügyminisztériumnak a véghatározatok hatályon kívül helyezése céljából. Azonban Gyulaházáról ezt senkinek sem sikerül elérnie. Miután észlelték, hogy a BM ebben a tekintetben hajthatatlan, taktikát váltottak, és egyre inkább áttelepülési kérelmeket kezdtek beadni, amelyekben már arra kértek engedélyt, hogy Budapesten kívül rokonaiknál vagy ismerőseiknél telepedhessenek le. Ez már több gyulaházi kitelepítettnek is sikerült; voltak, akik így „csak” néhány hetet töltöttek a faluban. A beadott kérelmekre nem mindig érkezett válasz, ha viszont érkezett, akkor azokat szinte minden esetben az ügy BM-előadója, Cziráki Ferenc rendőr százados jegyezte.

A kitelepítettek lakhelyelhagyási kérelmeinek beadása és engedélyeinek kiadása során több probléma is felmerült helyi szinten. Dr. Rudas György rendőr alezredes 1951. augusztus 27-én ezek feloldása érdekében az alábbiakról tájékoztatta a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács VB elnökét:

1. A „nem kívánatos elemek” kitelepítése egyes erre a célra kijelölt területekre történik. A kitelepítettek az új lakhelyükön kérhetik, hogy a megye vagy az ország más részén lakó rokonaikhoz/ismerőseikhez költözhessenek. Ehhez a kérelemhez csatolniuk kell a rokon/ismerős nyilatkozatát, amelyben kijelenti, hogy őt befogadja. Ezt a nyilatkozatot a helyi tanáccsal láttamoztatni kell.
2. Helytelen tehát az a gyakorlat, amit egyes községi tanácsok folytatnak, hogy külön igazolásokat adnak ki arra, hogy a „letelepedést engedélyezik” vagy az ellen „kifogást nem emelnek”.
3. Általában elegendő, ha a rokon/ismerős által készített nyilatkozatot a helyi tanács láttamozza, vagy záradékát arra jegyzi fel.
4. Az átköltözés iránti kérelmeket a helyi tanácshoz kell leadni, amely azt a megyei kapitánysághoz továbbítja. Ha a kérelem a megye területén belülre szól, úgy azt a megyei kapitányság az ÁVH-val és a megyei tanáccsal egyetértésben engedélyezi, vagy elutasítja, ha pedig az ország más megyéjére, úgy a BM rendőrhatósági osztályához terjeszti fel.
5. Az ilyen kérelmek elbírálásánál az legyen az irányelv, hogy amennyiben az átköltözés engedélyezése a politikai és a biztonsági érdekeket nem veszélyezteti, és különösen, ha magatehetetlen, beteg, munkaképtelen öregekről vagy gyermekekről van szó, és eltartásukat valaki vállalja, úgy az engedélyt meg lehet adni.
6. Az új lakóhely is ilyen esetben kényszerlakhelynek tekintendő, tehát a megyei kapitányságnak – a rendőri felügyeltesekhez hasonlóan – az új lakhely szerint illetékes rendőrhatóságot az átköltözésről értesítenie kell.
7. Ha az átköltözésre az engedélyt a BM adja ki, úgy az értesítést a régi lakhely szerint illetékes megyei kapitányság kapja meg.
8. A kényszerlakhely azt jelenti, hogy ezek a személyek lakhelyüket csak a rendőrkapitányság engedélyével hagyhatják el. Az írásbeli eltávozási engedélyt a megye területére a járási kapitányság, azon túl a megyei kapitányság adhatja meg. Az eltávozási kérelmek elbírálásánál általában az legyen a szempont, hogy eltávozás csak kivételesen indokolt esetben és rövid időre engedélyezhető. Különösen vonatkozik ez Budapest területére és környékére. A kitelepítettek Budapest területére való eltávozását a megyei kapitányság csak a BM hozzájárulásával engedélyezheti.
9. Az országhatárral érintkező járásokba eltávozást nem szabad engedélyezni.
10. A kitelepítettekről és azokról is, akiknek az átköltözése engedélyezve lett, a lakhelyük szerint illetékes megyei kapitányság rendőrhatósági osztályán, az első fokú rendőrhatóság engedélyügyi osztályán és a rendőrőrsön a rendőri felügyeltesekhez hasonló nyilvántartást kell vezetni, azzal a különbséggel, hogy a „jelentkezés” rovat helyett „megjegyzés” rovat legyen.
11. A rendőri szerveknél a kitelepített kényszerlakhelyre kijelölt személyeket a napi rendészeti feladatuk ellátása közben rendszeresen és állandóan ellenőrizniük kell, és magatartásukat figyelemmel kell kísérni.
12. A megyei kapitányságok rendőrhatósági osztályai a jövőben a havi jelentésekben térjenek ki – amennyiben területükön ilyenek vannak – a kitelepített személyek magatartására is.²⁵

Bizonyos esetekben problémák adódtak a kitelepítettek elhelyezésével is. Szövérfi Tivadar fentebb már ismertetett július 9-i jelentésében láthattuk, hogy nem mindig sikerült az arányosságot biztosítani a betelepített családok tagjainak száma és a nekik kijelölt szobák nagysága között. Időnként az igénybe vett szobák minősége tekintetében is nagy volt a különbség. Volt olyan gyulaházi gazda, akihez egyszerre több családot is betelepítettek, Rácz Péterhez például egyszerre négyet is, így ő egy időre kiszorult az istállóba. Ezeket az anomáliákat később – főleg amikor már egyes családok elköltözésével további szobák szabadultak fel a településen – igyekeztek felszámolni. Szerencsénkre egy ilyen átköltöztetési ügy irataira sikerült rábukkannom. Sándor Józsefet és családját eredetileg az egykori helyi földbirtokos, Barkóczi Béla házában (Petőfi Sándor utca 1.) helyezték el. A ház két részből állt. Az egyik rész (ez négy helyiségből állt) ekkor már a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) és a Dolgozó Parasztok és

Földmunkások Országos Szövetsége (DÉFOSZ) használatában volt. A másik részben lakott a tulajdonos (két szobában) és Sándor József, feleségével és fiával (egy szobában). Amikor azonban a tulajdonos elköltözött a faluból, a helyi Szabadság Termelőségvezetési csoport (tszcs) vezetői a községi tanácsnál kérvényezték, hogy Barkóczi Béla portáján lévő két család részére elegendő lakást, az istállót és az egész gazdasági portát használat címén a tszcs részére utalják ki. Egyben kérték a tanácsot, „hogy az egyik lakásban lévő kitelepített fasisztát a legrövidebb időn belül szíveskedjen a község valamelyik kulákjához átköltöztetni”.²⁶ Csak hogy a gazdasági épületek és az udvar ekkor már a tszcs használatában voltak. Sőt a Barkócziék elköltözésével felszabadult két szobába Major József, a tszcs párttitkára már be is költözött. Ezzel a kérvénnyel csak az lehetett a célja, hogy az ebben az épületrészben lévő harmadik szobát is megszerezze magának. Azonban Sándor Józsefnek sem volt ellenére a költözés. A Kisvárdai Járási Kapitanyság vezetőjéhez 1951. december közepén írott kérelmében maga is ezt kérte, azzal az indoklással, hogy a számukra ott lakhelyül kijelölt pajtaszerű helyiség szinte lakhatatlan. A rossz kémény miatt kályhájuk folyton füstölt, így nem csak a hidegtől szenvedtek állandóan, de még az ételüket is a szomszédoknál kellett megfőzniük.²⁷ A járási tanács végül 1952. január 18-án döntött az ügyben. A kért szobát kiutalták Major Józsefnek, Sándor Józsefnek és családtagjait pedig átköltöztették Barkóczi Barnabás házához (Kossuth Lajos utca 1.) egyik mellékhelyiséggel is rendelkező szobájába. Itt egyébként korábban is kitelepítettek éltek, az ekkorra már Sárospatakra elköltözött dr. Félegyházi Kálmán és családja.²⁸

A Gyulaházára való kitelepítésben érintett családok

1951. július 2-án a Belügyminisztériumban huszonkilenc kitiltó véghatározatot állítottak ki, amely a címzett és a vele egy háztartásban élő családtagjai számára Gyulaháza községet jelölte ki kényszertartózkodási helynek.²⁹ Mint már említettem, a véghatározatoknak a zömét a rendőrség július 4-én kézbesítette ki az érintettek számára. Két esetben azonban nem tudták a kikézbekézítést végrehajtani, mert a célszemélyek akkor már nem laktak az adott címen. Őket csak egy rövid nyomozás után, később tudták tájékoztatni a BM rájuk vonatkozó döntéséről. A konkrét kiköltöztetésre másnap, július 5-én hajnalban került sor. Egyesek azonban a benyújtott kérelmek eredményeként mentesítést kaptak a kitiltás alól, így ők maradhattak lakásukban, mások számára (ez elsősorban azokat érintette, akiket csak később értek el a rendőrség emberei) végül is más kényszertartózkodási helyet írtak elő. A bonyolult helyzet könnyebb átláthatósága érdekében minden család esetében készítettem egy kis táblázatot, amelyben feltüntettem a kitelepítésben érintett családtagokat és azok ismert személyes adatait. Az egyes sorokat pedig, attól függően, hogy mi lett a személyek sorsa, különböző színekkel jelöltem. Piros színnel emeltem ki azoknak a személyeknek a nevét, akik szerepeltek a kitiltó véghatározaton, és (még ha csak egy rövid időre is) Gyulaházára kerültek. Zöld színnel jelöltem azokat, akik ugyan szerepeltek a véghatározaton, de mentesítést szereztek a kitiltás alól. Kék színt kaptak azok, akiket a véghatározatuk szerint eredetileg Gyulaházára szándékoztak kitelepíteni, de végül is más kényszerlakhelyre kerültek, vagy maradhattak ott, ahol éppen (persze Budapesten kívül) éltek, de azt a helyet azután már kényszertartózkodási helynek kellett tekinteniük. És végül narancssárga színnel jelöltem azt a két személyt, akik ugyan nem szerepeltek a listavezető kitiltó véghatározaton, mégis gyulaházai kitelepítés lett a sorsuk.

1. Dr. Mankóbüki Balogh Pál

Dr. Balogh Pál államtudományi egyetemet végzett Budapesten, majd 1924-től 1934-ig pénzügyi fogalmazóként dolgozott. 1934-ben a Honvédelmi Minisztériumba került, ahol hadigondozással és hadiárva-gondozással, gyermekvédelmi és társadalombiztosítási kérdésekkel foglalkozott. 1945-ben átkérte magát a Népjóléti Minisztériumba, ahol a hadigondozási igazgatási osztály vezetője, majd 1946-ban a hadigondozási főosztály helyettes vezetője lett. Közben részt vett a Magyar Testvéri Közösség nevű szervezetben is, ahol a parasztszármazású értelmiségiek egyik vezetője volt.³⁰ 1945–46-ban két

igazolási eljárás során is egyhangúlag igazolták. A Népjóléti Minisztériumban 1949-ig, nyugdíjazásáig dolgozott. Mivel azonban nyugdíjat nem kapott, a biztosítási szakmában helyezkedett el; a Fonciére Általános Biztosító Intézetnél, majd az Állami Biztosító Intézetnél dolgozott üzletszerző ügynökként. 1951-ben háromszobás, összkomfortos zuglói lakásában vele élt felesége, dr. Balogh Pálné sz. Bárány Erzsébet, és leánya, Balogh Éva, aki ekkor a Budapesti Műszaki Egyetem Mérnökkari Kísérleti Fizikai Intézetében dolgozott tisztviselőként. A lakásban albérlőként még rokonok is laktak velük.

A kikézbcsített véghatározat szerint dr. Balogh Pál eredeti foglalkozása „HM miniszteri osztálytanácsos” volt. Neki, a feleségének és lányának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, XIV. Nürnberg utca 31. 36. II/1), hogy a rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 72. 32) szállítsák őket, ahol be kellett költözniük a tulajdonos „kulák” által számukra felszabadított szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Balogh Pál, Mankóbüki, dr.	1900.01.25. ³³	Aranyosrákos	Tóth Anna
Balogh Pálné, dr. (sz. Bárány Erzsébet)	1906	Igal	Wittmann Mária
Balogh Éva	1929. 05. 17.	Igal	Bárány Erzsébet

Dr. Balogh Pál még a véghatározat kézhezvétele napján megírta kérelmét, amelyben a véghatározat alóli mentesítésüket kérte. A kedvező döntés érdekében kifejtette, hogy Budapest ostromakor megakadályozta, hogy a ház katonaköteles férfi lakóit az óvóhelyről fegyveres katonák elvigyék, és hogy ő 1945-ben még parancs ellenére sem ment Nyugatra. Ennek ellenére a családot még aznap kiköltöztették, majd útnak indították kijelölt kényszertartózkodási helyük felé. Néhány hónappal későbbi, már Gyulaházáról írt kérelmében Budapestre történő visszatelepítésüket kérte, erre azonban nem kaptak engedélyt.³⁴

2. Id. Bartha Gyula

Id. Bartha Gyula hat elemi elvégzése után kereskedőinas lett. 1919-ben belépett a Vörös Hadseregbe. A Tanácsköztársaság leverése után internálták, előbb a ceglédi fogolytáborba, majd Romániába. 1927-ben önállósította magát, kiskereskedést nyitott Budapesten. 1941-ben kiváltotta a nagykereskedői iparigazolványt, 1944-ig fűszer-nagykereskedelmi üzlete volt. A második világháborút követően a Közellátási Kormánybiztosság élelmiszer-főelosztónak nevezte ki, és így részt vett a főváros élelmiszer-ellátásában. Addig végezte a munkát, míg a FÚSZÉRT át nem vette tőle ezt a feladatot.³⁵ 1941-től a Magyar Testvéri Közösség tagja volt. 1946-ig anyagilag és természetben is támogatta a szegényebb sorsú közösségi tagokat. Ezért 1947-ben a dr. Varga László és társai ellen indított bűnügyben ő is vádlott lett, és 1948. március 3-án a Népbíróságok Országos Tanácsa a demokratikus államrend és köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel büntetése miatt egy évi börtönbüntetésre, valamint mellékbüntetésként családi házában kívül egész vagyonára vonatkozó vagyonekzobzásra ítélte.³⁶ Szabadulása után, 1949 júniusában nagykereskedői iparigazolványát visszaadta, és üzletét megszüntette. 1950 februárjától kereskedősegédként dolgozott egy második kerületi textilüzletben. 1951-ben a négyszobás, összkomfortos mátyáshegyi lakásában népes családjával élt együtt. Idősebbik fia, Bartha Géza 1941 májusától a Központi Illetményhivatalnál dolgozott. 1945-ben hadapródörmmesterként szovjet fogságba esett, ahonnan 1947 júniusában tért haza. 1951-ben korábbi munkahelye jogutódjánál, az Országos Nyugdíjintézetnél dolgozott főkönyvelőként. Felesége, Bartha Gézáné sz. Agócs Margit ápolónőként dolgozott az új Szent János Kórház C tüdőosztályán. Kisebkek fia, ifj. Bartha Gyula 1950 szeptemberétől a Kutató Intézetek Beruházási Vállalata alkalmazásában állt mint

tervelőadó. Vele élt felesége, ifj. Bartha Gyuláné sz. Purébbi Valéria, és kislánya, a 7 hónapos legifj. Bartha Gyula. A családhoz tartozott még id. Bartha Gyula édesanyja, özv. Király Sándorné sz. Bartha Eszter 74 éves eltartott is. A lakás egyik szobájában lakott még egy Fodor László nevű kereskedősegéd is saját családjával.

A kikézbcsített véghatározat szerint id. Bartha Gyula eredeti foglalkozása „fűszer- és gyarmatáru nagykereskedő” volt. Neki és a vele együtt élő családtagjainak is 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, III. Szépvölgyi út 105. I/1.), hogy a rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 8.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”) által számukra felszabadított 5x4 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Bartha Gyula, id.	1900.11.10.	Budapest	Bartha Eszter
Bartha Gyula, ifj.	1923.11.01.	Budapest	
Bartha Gyuláné, ifj. (sz. Purébbi Valéria)	1927 ³⁷	Budapest	
Bartha Gyula, legifj.	1950 ³⁸	Budapest	Purébbi Valéria
Bartha Géza	1921.04.30.	Gyöngyös	
Bartha Gézáné (sz. Agócs Margit Mária)	1921	Pusztakócs	
Király Sándorné, özv. (sz. Bartha Eszter)	1877.01.02.	Csépa	Talmácsi Erzsébet

Mindhárom családfő még aznap megírta mentesítési kérelmét, amelyekben elsősorban arra hivatkoztak, hogy a fiúk és családjaik nem laktak egy lakásban és egy háztartásban apjukkal, így rájuk nem vonatkozhat a kitiltás. Ezeket a kérelmeket azonban a Belügyminisztériumban elutasították, és (a legifj. Bartha Gyula és özv. Király Sándorné kivételével, akik ekkor nem tartózkodtak a lakásban) másnap kiköltöztették és elszállították őket új kényszerlakóhelyükre. A 7 hónapos Bartha Gyula ekkor egyik anyai rokonánál Balatonzamárdiban, a dédanyja, özv. Király Sándorné pedig egy másik fiánál Nagykőrösön tartózkodott. Csak néhány napja hagyták el a lakást, valószínűleg ezzel akarták a családtagjaik megóvni őket az esetleges kiköltöztetés és kényszerutaztatás következményeitől. Gyulaházára érkezésük után a családfők további kérelmeket adtak be. Egyrészt még mindig reménykedtek mentesítésükben, azaz hogy visszatérhetnek budapesti lakásukba. Ha pedig erre még sincs mód, akkor legalább szerettek volna rokonaikhoz, más településekre kerülni. Szerencséjükre áttelepülési kérelmeiket a Belügyminisztérium kedvezően bírálta el, így Barthaék egy hónapnyi gyulaházai tartózkodás után elhagyhatták a falut. 1951. augusztus 3-án írta alá Cziráki Ferenc rendőr százados a két engedélyező határozatot. Az első szerint id. Bartha Gyula, ifj. Bartha Gyula, ifj. Bartha Gyuláné és legifj. Bartha Gyula számára Tiszakürt községet jelölték ki új kényszertartózkodási helynek, ahol Kiss Péter rokonukhoz költöztek. A másik határozat Bartha Géza és Bartha Gézáné számára kényszertartózkodási helyként Tiszafüred községet állapította meg, ahol özv. Agócs Istvánné, Bartha Gézáné édesanyja biztosított számukra elszállásolást. Ártatlanságára hivatkozva ifj. Bartha Gyula Tiszakürtre költözése után is kérelmezte a maga és családja számára a kitelepítés alóli mentesítést, de kérelme ez alkalommal elutasításra talált. A Belügyminisztérium nem feledkezett meg özv. Király Sándornéről sem, akit 1951 júliusában azért nem tudtak Gyulaházára költöztetni, mert a kitelepítés időpontjában nem tartózkodott a lakásban, hanem egy másik fiánál, Király Sándornál volt Nagykőrösön. A BM 1952. január 24-i utasítása szerint kényszertartózkodási helyként számára Tiszafüredet jelölték ki, ahol Bartha Gézánéknál kellett elszállásolni. Bartha Géza azonban alkalmi napszámosként dolgozott ezekben az időkben, így nagyanyját nem tudta kevéske fizetéséből eltartani, ezért kérelmet adott be, amelyben kérte özv. Király Sándornét egy másik fiához, Király Károly ároktői tanítóhoz költöztetni. Közben azonban az édesapja, id. Bartha Gyula is

beadott egy kérelmet, amelyben kérte, hogy édesanyját, özv. Király Sándornét a nagykőrösi fiánál helyezték el, ha pedig ez nem oldható meg, akkor édesanyját, fiát, Bartha Gézát és annak feleségét is engedjék Tizsakürt községbe költözni. A Belügyminisztérium ekkor ismét engedékenynek mutatkozott, és 1952. március 25-i határozatával Bartha Géza és felesége, valamint özv. Király Sándorné számára Tiszafüred község helyett Tizsakürt községben jelölte ki a kényszertartózkodási helyet. Így 1952 tavaszára az egész család újra egy helyre, Tizsakürt községbe került; ifj. Bartha Gyula a tizsakürti konzervgyárban, Bartha Géza pedig az útépítőknél helyezkedett el.³⁹

3. Epstein Ignác

Előfordult, hogy a kitelepítések végrehajtása során bonyodalmak származtak különböző személyek névazonosságából. Erre jó példa ez az eset. Epstein Ignác az adatgyűjtési kérdőív szerint egykor az Andrassy úton, a Párisi Nagy Áruház mellett lévő eszpresszónak és csokoládégyárnak, valamint egy Szondi utcai cukorkaüzemnek volt a tulajdonosa. 1951-ben azonban már sem ő, sem a felesége, Epstein Ignácné sz. Muschel Hermina nem dolgozott. Háromszobás, összkomfortos budai villájukban ekkor velük élt lányuk, dr. Weisz Albertné sz. Epstein Edith, és vejük, dr. Weisz Albert is. Lányuk 1951 júniusától a Margit híd budai hídfőjénél lévő közértben dolgozott elárusítóként, míg vejük, aki egykor az apósa boltjában volt eszpresszóvezető, 1951 januárjától a Ganz Vagon- és Gépgyárban dolgozott lakatosként.

A kikézbcsített véghatározat szerint Epstein Ignác eredeti foglalkozása "gyártulajdonos" volt. Neki, a vele együtt élő feleségének, lányának és vejének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk otthonukat (Budapest, II. Udvarhely utca 16.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 39.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó F. Tóth Károlyné gazdálkodó („kulák”) által számukra felszabadított 3x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Epstein Ignác	1878.05.03.	Abádszalók	Klein Róza
Epstein Ignácné (sz. Muschel Hermina)	1889	Budapest	Hammer Berta
Weisz Albertné, dr. (sz. Epstein Edith)	1915.08.03.	Budapest	Muschel Hermina
Weisz Albert, dr.	1908	Budapest	Diamant Paula

A véghatározat kézhezvétele után azonban Epstein Ignác azonnal megírta mentesítési kérelmét, amelyben kifejtette, hogy szerinte a határozat egy nyilvánvaló tévedésen alapul. Ő ugyanis soha nem volt gyáros vagy gyártulajdonos, hanem 42 éven át, 1897 és 1939 között a Brust Dávid tulajdonában lévő kötszövöttárugyár alkalmazásában állt mint pénztáros, utazó és végül mint számlázási osztályvezető. Állását a zsidótörvény miatt kellett elhagynia. Ezután anyósának, özv. Muschel Józsefné fa- és szénpincéjében, majd özv. Pfeiffer Lászlóné hasonló üzemében dolgozott. Epstein iratokkal tudta igazolni állítását, amelyet a Belügyminisztériumban elfogadtak. Így mivel bebizonyosodott, hogy nem azonos a csokoládégyáros Epstein Ignáccal, az egész családot mentesítették a kitelepítés alól.⁴⁰

4. Fenyő Emil Miksa

Fenyő Emil Miksa⁴¹ bútorkereskedő volt. A budapesti Erzsébet körúton lévő üzletét 1949-ben államosították. Azóta nem dolgozott, ingóságai eladogatásából élt. A négyszobás, összkomfortos lipótvárosi lakásában 1907 óta élt feleségével, Fenyő Emil Miksáné sz. Pollák Gizellával együtt. 1951-re azonban a lakás egyik szobáját társbérletként egy 4 fős családnak kiutalták.

A kikézbcsített véghatározat szerint Fenyő Emil Miksa eredeti foglalkozása „nagykereskedő” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, V. Wekerle Sándor utca⁴² 22. IV/4.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Váradi utca⁴³ 6.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Maklári János által számukra felszabadított 3x2 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Fenyő Emil Miksa	1867	Budapest	Fischer Nina
Fenyő Emil Miksáné (sz. Pollák Gizella)	1877	Grác	Pollák Julianna

Fenyő Emil Miksa még Budapesten írt kérelmében időskorukra és súlyos betegségeikre való tekintettel mentesítésüket kérte. Mindhiába, másnap hajnalban kiköltöztették őket lakásukból. Gyulaházáról írt kérelmeiben is elsősorban súlyos egészségügyi helyzetükre, az állandó orvos hiányára hivatkozott. Kifejtette azt is, hogy ő már régóta nem nagykereskedő, hiszen tíz éve már csak kiskereskedelmi tevékenységet végzett, a nagybani iparjogot pedig négy éve formailag is visszaadta. Leírta azt is, hogy őt 1948-ban még mennyire megbecsülték, hiszen ekkor cége fennállásának 100 éves jubileuma és az ő hatvan éven át folytatott kereskedelmi tevékenysége alkalmából a Kereskedelmi Kamarában – Rónai Sándor miniszter⁴⁴ által aláírt – díszoklevelet vehetett át, és az oklevelet átadó minisztertanácsos úr méltatta az ő addigi munkásságát. Mivel a Belügyminisztériumban Budapestre költözésüket nem engedélyezték, később már azt kérte, hogy feleségével együtt beköltözhesse az Izraelita Hitközség tokaji szeretetotthonába. Erre 1951. november 1-jén meg is kapták a hozzájárulást Cziráki Ferenc rendőr századostól. Fenyő 1952 januárjában – új kényszertartózkodási helyéről írt kérvényében – újra Budapestre való költözésükhöz kért engedélyt, ezt azonban a BM-ben továbbra sem tartották teljesíthetőnek.⁴⁵

5. Gobóczy Zoltán

Gobóczy Zoltán gimnáziumi tanulmányai után a soproni honvéd főreál iskolába iratkozott be. Ezt elvégezve került a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiára, amelyet 1918-ban fejezett be. Az 51. vegyes honvéd táborigényosztály 27. székely honvéd táborigényosztályánál szolgált, majd a 4. gyalogezred táborigényosztály törzssparancsnoka lett. 1941-ben Nemzetvédelmi Keresztet kapott.⁴⁶ 1944–45-ben a 13. honvéd könnyű hadosztály tüzérsparancsnokának helyettese volt.⁴⁷ Nagyváradnál harcolt a szovjet csapatok ellen, ekkor már honvéd tüzér alezredesként. 1945-ben Budapest ostrománál szovjet fogságba esett, ahonnan 1948 nyarán tért haza. Ekkor nyugdíjazták, nyugdíját azonban 1950-ben megvonták tőle. El kellett helyezkednie, így lett 1950 májusától a Kelet-Európai Általános Biztosító Rt. üzletszerzője. Mivel lakása az ostrom alatt teljesen megsemmisült, egy időre sógora, az egykori honvéd páncélos százados fogadta be feleségével együtt. Így kerültek albérlőként a kétszobás budatétényi lakás egyik szobájába. Felesége, Gobóczy Zoltánné sz. Garay Irén 1950 júliusától büfésként dolgozott egy Marx téri⁴⁸ tejjavítóüzemben.

A kikézbcsített véghatározat szerint Gobóczy Zoltán eredeti foglalkozása „alezredes” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, XXII. Kassai utca 8.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 41.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Rácz Péter által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Gobóczy Zoltán	1897.05.01.	Boldogasszony	Kürthy Blanka
Gobóczy Zoltánné (sz. Garay Irén)	1907.12.09.	Kádár	

Természetesen Gobóczy Zoltán is azonnal megírta mentesítési kérelmét, amelyben arra hivatkozott, hogy ő 1919-ben a Vörös Hadsereg katonája volt, valamint hogy 1948-ban, a hadifogságból hazatérve simán igazolták, és hogy jelenleg is mindketten dolgozó emberek. A Belügyminisztériumban az Államvédelmi Hatóság kérésére megadták számukra a mentesítést, így bérelt lakásukban maradhattak.⁴⁹

Az ÁVH valószínűleg csak azért kérte a rá vonatkozó kitiltás hatályon kívül helyezését, mert már ekkor megfigyelés alatt tartotta, és bíróság elé akarták állítani. A vád szerint ugyanis 1948-tól sógorával együtt egykori honvéd katonatisztekéből létrehozta egy illegális csoportot, amely az Amerikai Egyesült Államok számára kémkedést folytatott. Gobóczyt 1953 júniusában őrizetbe vették. A Budapesti Megyei Bíróság 1953. augusztus 31-én a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének bűntette, valamint külföldi kémszervezet megbízottja részére adatszolgáltatással elkövetett kémkedés bűntette miatt 13 évi börtönbüntetésre, 10 évi közügyektől való eltiltásra és teljes vagyonelkobzásra ítélte. Másodfokon a Legfelsőbb Bíróság 1953. október 19-én az ítéletét 15 évre felemelte, a mellékbüntetések meghagyása mellett. 1956-ban, a forradalom alatt azonban Gobóczy kiszabadult a börtönből, és külföldre távozott.⁵⁰

6. Dr. Gömbös László

Dr. Gömbös László jogi doktorátust szerzett, majd a Budapesti Rendőr-főkapitányságra került, ahol 1938–1944 között rendőrfőtanácsosként az útlevelesztály vezetője volt. A német megszállás után családjával együtt elhagyta Budapestet, csak 1945 novemberében tért haza Nyugatról. Ekkor rendőr ezredesnek nevezték ki, majd 1946 őszén B-listázták. Egy ideig nem dolgozott, majd 1950 őszétől Budán az evangélikus egyház pénzbeszedője lett. 1951-ben budai kétszobás, összkomfortos lakásában vele élt felesége, Gömbös Lászlóné sz. Majthényi Anna, és fia, Gömbös Tamás, aki ebben az évben fejezte be a Rákóczi Gimnázium harmadik osztályát. Velük lakott még anyósa, a nyugdíjas özv. Majthényi Andrásné, és sógornője, Majthényi Flóra is, aki 1936-tól a Központi Statisztikai Hivatalban dolgozott előadóként.

A kikézbcsített véghatározat szerint dr. Gömbös László eredeti foglalkozása „r. főtanácsos (ezredes)” volt. Neki és a vele együtt élő családtagjainak 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Mártírok útja⁵¹ 64/b. I/6.), hogy a rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 8.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”) által számukra felszabadított 5x3 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Gömbös László, dr.	1889.09.20.	Tolna	Lakner Emília
Gömbös Lászlóné, dr. (sz. Majthényi Anna)	1908.12.16.	Szatmárném eti	Kulin Margit
Gömbös Tamás	1933.07.12.	Budapest	Majthényi Anna
Majthényi Andrásné, özv.	1894		
Majthényi Flóra	1912		

Dr. Gömbös László még Budapesten megírta első mentesítési kérelmét, amelyben kifejtette, hogy az útlevelesztály vezetőjeként sok ember életét mentette meg a második

világháború alatt. 1944 márciusában, a német megszállás után családjával együtt elmenekült, s jól tette, mert később a Gestapo le akarta tartóztatni. Állítását Heltai Jenő író (ekkor éppen a VI. kerületi tanács tagja) is megerősítette, Gömbös szerinte is sokat segített a Horthy-rendszer üldözöttein, számtalan embert mentett meg. 1944-ben lakásán üldözötteket bújtatott a nyilasok elől. Dr. Kálmán Imre budapesti ügyvéd is tanúsította, hogy mint a Magyar Herzi Szövetség megbízottja rendszeresen bejárt az útlevélosztályra, ahol dr. Gömbös László zsidó utazási és kivándorlási ügyekben segített neki. Közreműködésével legalább 4500 hontalan és egyéb internált zsidó embert sikerült részben Palesztinába, részben máshová kijuttatni, mielőtt a németek az országot megszállták. A Belügyminisztérium munkatársait azonban nem hatották meg az érvek, így másnap hajnalban az egész családot kiköltöztették, és elindították új lakhelyük felé. Gyulaházáról még számtalan kérelmet írtak a Belügyminisztériumnak, amelyben kérték Budapestre való visszaengedésüket, még a budai lakásukról is hajlandóak lettek volna lemondani. Gömbös Tamás, aki a Nyírtassi Állami Gazdaságban talált munkát, tanulmányait szeretne volna folytatni Budapesten, szülei rossz egészségügyi állapotukra hivatkoztak, mindhiába. Bár a család többször, határozottan tagadta, hogy rokonságban álltak volna Gömbös Gyula egykori miniszterelnökkel,⁵² a kitelepítések levezenylői meg voltak győződve e rokonságról,⁵³ s ez biztosan nem segítette kérelmeik kedvező elbírálását.⁵⁴

7. Hais Bernát

Hais Bernát érettségi után 1899-ben a Magyar Postánál helyezkedett el. 1938-ig dolgozott ott, ekkor posta-főfelügyelőként került nyugdíjba. Nyugdíjazása után ranghelyesbítéssel kapta meg a „nyugalmozott postahivatali igazgató” címet. 1951-ben nyugdíját még kapta. Feleségével, Hais Bernátné sz. Obennan Gizellával élt kétszobás budai lakásában. Velük lakott még Hais Bernátné idős édesanyja, Luft Karolina, és két albérlő is.

A kikézbcsített véghatározat szerint Hais Bernát eredeti foglalkozása „postavezérigazgató” volt. Neki és feleségének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Bajvívó utca 3. II/1.), hogy kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 53.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Kádár Gábor által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Hais Bernát	1881	Pozsony	Peiffer Paula
Hais Bernátné (sz. Obennan Gizella)	1883	Kecskemét	Luft Karolina

Hais Bernát még aznap megírt mentesítési kérelmében tagadta, hogy ő posta-vezérigazgató lett volna, nyugdíjazása után is csak „nyugalmozott postahivatali igazgató” lett. Hivatkozott még arra, hogy neki két mérnök fia van, akik nagy szorgalommal vesznek részt a szocializmus építésében. Hais Tasziló a Nehézipari Beruházó Vállalat főmérnökeként ekkor Dunapentelén dolgozott, Hais Bertalan főmérnök pedig a MÁV Hídépítő Üzemi Vállalat műszaki osztályvezetője volt. Egyébként korábban már elhatározták, hogy Bertalan nevű fiukhoz költöznek, lakásukat pedig felajánlják a lakáshivatalnak. Tehát amennyiben megkapnák a mentesítést, akkor kijelentik, hogy a lakást legkésőbb 1951. augusztus 1-jéig önként elhagyják. Ha szükséges, még a főváros területéről is elköltöznek. A kérelmet a Belügyminisztériumban először elutasították, ám később megváltoztatták a döntést. Történt ugyanis, hogy Hais Bernát egyik fia, Hais Bertalan is írt egy kérelmet ugyanezen a napon a Közlekedés- és Postaügyi Miniszterhez. Ebben kérte, hogy hatálytalanítsák a szüleire vonatkozó véghatározatot, hiszen az ő és a testvére felelősségteljes munkáját károsan befolyásolná, ha szüleiket ismeretlen helyre telepítenék. Ő éppen lakáskiutalás előtt áll, s ígérte: ha megkapja, szüleiket magához fogja

venni, így a lakásuk felszabadul. Ehhez a kérvényhez Bebrits Lajos közlekedésügyi miniszter a következő megjegyzést tette: „Házi elvtárs! Hais Bertalan Máv. főmérnök a MÁV Hídépítő Üzemi Vállalat műszaki osztályának vezetője, kiváló hídépítő szakember. Kérését pártolom. Kérem szíves intézkedését.” Így történt, hogy Házi Árpád belügyminiszter javaslatára Hais Bernát és felesége megkapták a mentesítést.⁵⁵

8. Vitéz Hercegfalvi Mihály

Vitéz Hercegfalvi Mihály (eredeti nevén: Weixl Mihály) tizenegy gyermekes szegény gazdasági cseléd szülők gyermeke volt. Négy év polgári iskolát végzett, 12 és 21 éves kora között maga is gazdasági cselédként dolgozott. 1912-ben besorozták katonának, orosz hadifogságban volt tizennyolc hónapig, csak 1920-ban szerelt le. 1921 márciusától dolgozott detektívként a Budapesti Rendőr-főkapitányságon. Kezdetben az Intellektuális Főcsoportba került, majd 1921 decemberétől 1946 augusztusáig gazdasági bűnügyekkel (valutacsempészet, árdragítás) foglalkozott a Valuta Ügyészség mellé beosztva. 1938-ban vitézzé avatták. Családi nevét is ekkor változtatta meg, mert mint közhivatalnoknak ez kötelező volt. 1945 októberében igazolták, majd rendőrnnyomozó őrnaggyá sorolták be. 1946. augusztus 6-án B-listázták, majd végelbánás alá vonták, azaz kényszernyugdíjazták. 1947. június 16-án azonban visszahelyezték az állományba, az Erkölcserendészeti Ügyosztályhoz (EÜ) került, ahol 1950. június 10-ig teljesített rendőri szolgálatot. Ekkor átszervezés miatt az EÜ mint önálló ügyosztály megszűnt, őt rendelkezési állományba, majd 1950. október 1-jén véglegesen nyugállományba helyezték. Az adatgyűjtési kérdőlap szerint 1951-ben józsefvárosi kétszobás lakásában vele élt felesége, Hercegfalvi Mihályné sz. Ferencz Rozália, lánya, Gönczi Sámuelné sz. Hercegfalvi Anna, és annak családja. Lánya ekkor a fővárosi Jázmin utcai Általános Fiúiskolában tanított, mellesleg iskolai MDP-titkár volt. Férje, Gönczi Sámuel az MTH⁵⁶ 32. számú Iparitanuló Iskolájának tanára, folyó év júniusától pedig igazgatója volt. Volt egy gyermekük, a kétéves Csilla, és már várták a következő gyermeket is.

A kikézbcsített véghatározat szerint Hercegfalvi Mihály eredeti foglalkozása „detektív főfelügyelő” volt. Neki és a vele együtt élő lányának, valamint vejének 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, VIII. Baross 43.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 39.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), F. Tóth Károlyné által számukra felszabadított 3x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Hercegfalvi Mihály, vitéz	1891.10.02.	Hercegfalva	Fábián Anna
Hercegfalvi Mihályné (sz. Ferencz Rozália)	1895	Kászón	
Gönczi Sámuelné (sz. Hercegfalvi Anna)	1921.05.23.	Budapest	Ferencz Rozália
Gönczi Sámuel	1908.08.10.	Torda	Fodor Róza

A kikézbcsített véghatározaton azonban több pontatlanság is szerepelt. Címükként csak azt adták meg, hogy VIII. kerület Baross u. 43. szám. Ez alapvetően igaz is volt, csak hogy a két család a ház két külön lakásában lakott. Hercegfalvi és neje a IV. emeleten, a 10. szám alatt, míg Gönczi Sámuel és családja a III. emelet 2/a szám alatt éltek. Emellett a véghatározaton csak három személyt tüntettek fel: vitéz Hercegfalvi Mihályt, leányát és annak férjét. Tehát Hercegfalvi Mihályné és az unoka nem szerepeltek rajta, így rájuk nem is vonatkozott a kitiltás.

Gönczi Sámuel még aznap két mentesítő kérelmet is írt. Ezekben hivatkozott arra, hogy itt tévedés lehet, hiszen ők soha nem éltek egy háztartásban Hercegfalvi Mihállyal. Ők társbérletben laktak a III. emelet 2. sz. alatt (III/2-a), míg apósáék a IV. emeleten éltek. A Belügyminisztériumban elfogadták az indoklást, és aktív pedagógus voltukra is

tekintettel Gönczi Sámuel és feleségét mentesítették a kitelepítés alól. Így másnap, 1951. július 5-én csak Hercegfalvi Mihályt lakoltatták ki és indították útnak Gyulaháza felé. Kényszertartózkodási helyére érve, majd még később is, Hercegfalvi Mihály több kérelmet adott be, amelyekben budapesti lakásába való visszaköltözését szeretne volna elérni. Leírta, hogy a véghatározat kézbesítésekor vidéken mezőgazdasági munkát végzett, távirati értesítésre érkezett haza, de már későn, így nem tudott fellebbezést beadni a kilakoltatás előtt. Egyébként sem érti a kitélepítést, hiszen ő politikai ügyekben soha nem nyomozott. A Belügyminisztériumban azonban ezeket a kérelmeket sorra elutasították. Férje kitelepítése után Hercegfalvi Mihályné sem akart Budapesten maradni, így kérte a BM engedélyét, hogy követhesse férjét Gyulaházára. Később azonban meggondolta magát, inkább a lányáéknál maradt volna, aki néhány héttel állt szülés előtt, szeretett volna nekik segíteni. Csakhogy július 17-én felkereste Hercegfalvinét egy BM-tisztviselő, és azt a szóbeli utasítást adta neki, hogy 24 órán belül saját költségén költözzön férjéhez Gyulaházára. Ő pedig az utasításnak eleget téve július 18-án meg is érkezett férjéhez. Ezután több kérelmet írtak, amelyben azt akarták elérni, hogy Hercegfalvi Mihályné visszaköltözhessen lányáékhoz Budapestre, hogy segítségükre legyen a terhesség utolsó időszakában és a szülés után. Cziráki Ferenc rendőr százados végül 1951. augusztus 6-án adta meg neki erre az engedélyt azzal a kikötéssel, hogy csak 1951. szeptember 1-jéig maradhat Budapesten. A határidő lejártá felé közeledve persze szeretnék volna meghosszabbítani vagy véglegesíteni Hercegfalviné budapesti tartózkodását, erre azonban nem kaptak engedélyt, így az asszony visszautazott Gyulaházára. Hercegfalvi Mihály ekkor – saját bevallása szerint – a Nyírtassi Állami Gazdaság gyümölcskertészetében dolgozott. Mivel látták, hogy Budapestre nem költözhetnek vissza, 1951 októberétől már áttelepülési kérelmekkel ostromolták a BM-et. Először azt kérték, hogy Érdligetre költözhessenek. Itt ugyanis volt egy saját telkük hétvégi házzal. Mivel 1951 novemberére megszüntették Hercegfalvi nyugdíjának folyósítását, lányuk vállalta, hogy Érdligetre költözésük esetén eltartásukról gondoskodik. Szívesen költöztek volna Nagyvenyim községbe is, ahol Hercegfalvi Mihály testvére, özv. Végh Istvánné fogadta volna be őket. Kérelmeiket azonban a BM minden esetben elutasította. Talán ebben szerepet játszott az a jellemzés is, amelyet Illés István nyírkarázi rendőr törzsőrmester írt róluk 1952. július 27-én: *„Hercegfalvi Mihály és felesége, Hercegfalvi Mihályné gyulaházai lakosok a kitelepítés óta Gyulaházán egyáltalán nem dolgoznak. Minden esetben öregségükre és betegségükre hivatkoznak. Kapcsolatot csak a kitelepítettekkel tartanak. Politikai magatartásuk ismeretlen [...] A templomba mindketten eljárnak. Körmeneteken részt vesznek. A pappal kapcsolatot nem tartanak fenn [...] A dolgozókkal való kapcsolatuk passzív, velük nem érintkeznek.”*⁵⁷

9. Honti Tamás

Id. Honti Tamás (eredeti nevén: Hochstein Tamás) szülei kocsmások voltak. Ő négy polgári iskolát végzett, majd kitartó munkája révén 1940-ben bornagykereskedővé lett. 1950-től azonban már az Italbolt Nemzeti Vállalatnál dolgozott csaposként egy sörözőben. 1951-ben kétszobás, összkomfortos csepeli lakásában együtt élt feleségével, Honti Tamásné sz. Hartman Borbálával, és fiával, ifj. Honti Tamással. A fiú 1950-től a Rákosi Mátyás Vas- és Fémművek idomszerosztályában dolgozott gyalusként. A lakáson kívül Hontinak volt még tizenhárom hold földje és egy háza (amelyben ekkor éppen egy pártszervezet működött).

A kiképzített véghatározat szerint id. Honti Tamás eredeti foglalkozása „nagykereskedő” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének, valamint fiának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, XXI. II. Rákóczi Ferenc út 184.), hogy a kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Kisvárdai utca 8.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó egykori csendőr, Bagi István által számukra felszabadított 4x3 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Honti Tamás, id.	1896.04.11.	Soroksár	Hartman Magdolna
Honti Tamásné, id. (sz. Hartman Borbála)			
Honti Tamás, ifj.	1923	Soroksár	Hartman Borbála

Ismereteink szerint id. Honti Tamás összesen egy kérelmet írt – ezt már Gyulaházáról – 1951. október elején. Ebben mint dolgozó ember kérte a véghatározat alóli mentesítésüket, és kijelentette, hogy a régi lakásukra nem tartanak többé igényt. Annál több kérelmet írt viszont testvére, Honti Ferenc budapesti lakos, aki szívesen befogadta volna testvérét és annak családját izsáki, tizenhárom kataszteri holdas szőlőbirtokán lévő házába. A szőlőültetvényt ugyanis 90%-os fagykár érte, s bátyja mint elismert szőlészeti szakteknitely segíthetett volna neki e kár enyhítésében, amely, mint írta, nemzetgazdasági szempontból is fontos lett volna. A Belügyminisztériumban azonban minden kérelmüket elutasították.⁵⁸

10. Hosszúfalussy Imre

Az adatgyűjtési kérdőív szerint bár Hosszúfalussy Imre egykori földbirtokos Miskolcon lakott, 1951-ben ideiglenesen egy Üllői úti lakásban élt családjával együtt. A józsefvárosi lakás eredetileg Némethy Ferencné sz. Hosszúfalussy Sarolta (valószínűleg Hosszúfalussy Imre testvére) tulajdona volt, de ők társbérletben egy szoba és közös konyha használatra jogosultak voltak. Tehát állítólag ebben az egyszobás (!) lakrészben vele élt még felesége, Hosszúfalussy Imréné sz. Kóczán Eszter, két lánya, Hosszúfalussy Eszter és Lehoczky Miklósné sz. Hosszúfalussy Judit, valamint veje, Lehoczky Miklós is.

A kikézbcsített véghatározat szerint Hosszúfalussy Imre eredeti foglalkozása „földbirtokos” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének, két lányának és vejének 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, VIII. Üllői út 46. II/16.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 13.⁵⁹) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”) által számukra felszabadított 4x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Hosszúfalussy Imre	1895	Sóstófalva	Szepesy Etelka
Hosszúfalussy Imréné (sz. Kóczán Eszter)			
Hosszúfalussy Eszter	kb. 1935		Kóczán Eszter
Lehoczky Miklósné (sz. Hosszúfalussy Judit)	1928.01.04.	Onga	Kóczán Eszter
Lehoczky Miklós	1925.05.16.	Gyoma	Fertsek Klára
Lehoczky Zsófia	1951.05.10.	Budapest	Hosszúfalussy Judit

Csakhogy a véghatározatot készítőik nem voltak elég alaposak, és nem mérték fel tökéletesen a valós helyzetet. Hosszúfalussy Imre ugyanis soha sem lakott az Üllői úti cím alatt. Ő feleségével és Eszter nevű lányával 1949 nyarától kiskorú unokahúgánál, és egyben gyámleányánál, Hosszúfalussy Kláránál élt szülőfalujában, Sóstófalván, ahol a lány két kataszteri hold kertjét művelték közösen. Az Üllői úti lakásba 1950 novemberétől csak a felesége és a 16 éves Eszter voltak ideiglenesen bejelentkezve, mivel ők Budapestre mentek dolgozni. Hosszúfalussy Imréné 1950 végétől ugyanis bejárónőként dolgozott egy tanítónőnél, a lány pedig 1951 januárjától betanuló gépmunkás (esztergályostanonc) volt az Autó- és Traktoralkatrészgyárban. Hosszúfalussy Imre idősebbik lánya, Judit és annak férje, Lehoczky Miklós pedig csak egy hónapig voltak bejelentkezve a fent nevezett lakásba. 1951. január közepén ugyanis elköltöztek onnan a

Budapest, XII. Maros utca 31. I/10. szám alá, s azóta is ott éltek albérletben az 1951. május 10-én született gyermekükkel, Zsófiával együtt. Lehoczky Miklósné 1951 januárjától az Erőmű Beruházási Vállalatnál dolgozott. Lehoczky Miklós eredetileg Gödöllőn élt a szüleinél. 1947-ben szerzett oklevelet a Magyar Agrártudományi Egyetemen, majd beiratkozott a budapesti tudományegyetem jogi karára. 1950 elején azonban abbahagyta tanulmányait, és március végétől segédmunkásként a MÁV Hídépítő Üzemi Vállalatnál dolgozott, ahol az „*Ady Brigád*” vezetője lett Rákosrendezőn.

A tévedések ellenére a kiköltöztetés másnap rendben megtörtént, de a véghatározatban szereplő öt személy mellett a nem egészen két hónapos Lehoczky Zsófiát is magukkal vitték Gyulaházára. Onnan aztán a családtagok kérelmek sokaságával ostromolták a Belügyminisztériumot. Lehoczky Miklós kérelmeiben tagadta, hogy ők egy háztartásban éltek volna apósával, így szerinte őket jogtalanul telepítették ki Budapestről. Ő gödöllői állandó lakos, csak albérlőként élt Budapesten családjával, mivel felesége veszélyeztetett terhes volt, kislányát pedig koraszülöttként két hónapig kezelték a Madarász utcai Kórházban. Tehát nekik nem is kellett volna elköltözniük Budapestről, de ők mégis megtették a félelem, a zűrzavar és a fejetlenség miatt. Kérte, hogy családjával szüleihez, Gödöllőre költözhessen. A Belügyminisztériumban végül belátták Lehoczky Miklós igazát, és mivel egyben dolgozó emberek is voltak, 1951. október 1-jén Cziráki Ferenc rendőr százados megadta számukra az engedélyt a Gödöllőre való átköltözéshez. Hosszúfalussy Imre is kérte a kitelepítés alóli felmentésüket, arra hivatkozva, hogy ő soha sem volt budapesti lakos, évek óta Sóstófalván élt, ahol a mezőgazdaságban dolgozott, és felesége, valamint Eszter nevű lánya is csak ideiglenesen tartózkodtak a fővárosban. Mint szakképzett mezőgazdász a Nyírtassi Állami Gazdaságban dolgozott a lányával együtt, de Sóstófalvára szerettek volna költözni, ahol a 21 éves árva unokahúga, Hosszúfalussy Klára befogadta volna őket, és akinek nagy szüksége lett volna a segítségükre kertje megművelésében. A Belügyminisztériumban azonban elutasították kérését.⁶⁰

11. Ipper Sándor

Ipper Sándor 1921-től egy csavargár társtulajdonosa volt. Lakatossegédként ekkor nyitotta meg ugyanis társas viszonyban a kőbányai Román utcában a lakatosműhelyét (Ipper és Fürst csavargyártó üzem). Az üzemet 1945-ben újra beindították, szovjet és jugoszláv jóvátételi szállításokat is teljesítettek. Amikor 1948 márciusában a gyárat államosították, negyvenhét alkalmazottjuk volt. Ez után cégét még egy rövid ideig ő vezette, majd 1948 áprilisában az Iparügyi Minisztérium elhelyezte a Fémszerelvénygyár Nemzeti Vállalathoz. Ettől kezdve itt dolgozott a pénzügyi osztály vezetőjeként. Felesége, Ipper Sándorné sz. Goldmann Ilona a Magyar Villamossági Művek, majd az Engel Bernát likörgyár tisztviselője volt, később a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége aktív tagjaként tevékenykedett. 1951-ben kétszobás újlipótvárosi lakásukban velük élt még Ipper 79 éves eltartott anyósa, özv. Goldmann Jakabné sz. Weinberger Hanna is.

A kikézbcsített véghatározat szerint Ipper Sándor eredeti foglalkozása „gyártulajdonos” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének és anyósának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, XIII. Pozsonyi út 1. IV/1.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca⁶¹) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó bércsépítő által számukra felszabadított 4x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Ipper Sándor	1893.01.15.	Budapest	Wolschein Cecil
Ipper Sándorné (sz. Goldmann Ilona)	1895	Budapest	Weinberger Janka
Goldmann Jakabné (sz. Weinberger Janka)	kb. 1872		

A véghatározat kézhezvétele után Ipper Sándor is beadott egy mentesítési kérelmet. Leírta benne, hogy ő is áldozata volt a korábbi rendszernek. Kommunista volta miatt a Tanácsköztársaság után letartóztatták, eltávolították munkahelyéről, nem tudott elhelyezkedni. Ezért is volt kénytelen önálló vállalkozásba kezdeni. 1940–1944 között munkatáborban volt, majd munkaszolgálatos lett. 1944. december 4-én a városmajori nyilasházba került, ahol megkínózták, majd december 8-án a nyilasok a Németvölgyi úton fejbe lőtték. Egyetlen fia és menyje is ekkor tűnt el. Rajta egy rendőr segített, aki miután észrevette, hogy nem halt meg, bevitte a Wesselényi utcai kórházba. A golyó még mindig a fejében volt, amelyet a beadványához mellékelte röntgenkép is bizonyított. Maguk sem bízták azonban a kérelem erejében, még ezen az éjjel, azaz július 4-én teherautón önként eltávoztak a számukra kijelölt kényszertartózkodási helyre. Gyulaházáról aztán Ipper folytatta a kérvények írását. Hivatkozott bennük arra, hogy ő nem is osztályidegen, hiszen munkás származású, apja nyomdász, anyja pedig varrónő volt. Kérte Budapestre való visszaengedésüket, a lakásukra sem tartottak volna igényt, rokonok fogadták volna be őket. Mivel a fővárosba nem engedték vissza őket, később már azt kérték, hogy izraelita szeretetotthonokban helyezkedhessenek el. Így kerültek 1951. október elején a Kisvárdai Orthodox Izraelita Hitközség szeretetotthonába, amelynek építésében maguk is részt vettek. Özv. Goldmann Jakabné – saját kérésére – innen hamarosan átkerült a Budapesti Izraelita Hitközség nyíregyházi szeretetotthonába. Ipper azonban nem adta fel, hogy visszakerüljenek Budapestre, Kisvárdáról is több kérelmet nyújtott be e tárgyban. 1952 februárjában még Rákosi Mátyásnak, a Magyar Dolgozók Pártja főtitkárának is írt egy levelet, bízva abban, hogy 60. születésnapja alkalmából kegyelmet gyakorol. Ez azonban nem történt meg. 1952 májusában aztán a BM-ben Cziráki Ferenc rendőr százados mindhármuknak a tokaji izraelita szeretetotthonot jelölte ki kényszertartózkodási helyként. Ipperék azonnal kérték e határozat hatálytalanítását, hivatkozva arra, hogy ők nem is kérték az áthelyezésüket, a Pesti Izraelita Hitközség a megkérdezésük és beleegyezésük nélkül járt el helyettük.⁶² Hiába szerettek volna Kisvárdán maradni, menniük kellett Tokajba, ahol aztán hamarosan, 1952. június 4-én özv. Goldmann Jakabné egy baleset során elhunyt. Ipper Sándor a tokaji szeretetotthon zsúfoltságára és betegségeire hivatkozva kérvényében még megpróbálta visszakérni magukat Kisvárdára, 1952. szeptember 19-én azonban betegségben ő is elhunyt a nyíregyházi kórházban. A teljesen magára maradt, összetört Ipper Sándorné végső elkeseredésében 1952 decemberében már a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsához címezte kérvényét, amelyben kérte, hogy Budapestre költözhessen a rokonaihoz. Hiába, a Belügyminisztériumban elutasították kérését.⁶³

12. Dr. Ivanits Papp Elemér

A házfelügyelő segítségével kitöltött adatgyűjtési kérdőív szerint dr. Ivanits Papp Elemér jogi egyetemet és a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát végezte el, majd hadbíró ezredesként ment nyugdíjba. 1951-ben háromszobás budai lakásában vele élt felesége, Ivanits Papp Eleménné sz. Fleischer Vilma, lányuk, Balló Zoltánné, és vejük, Balló Zoltán egykori százados is.

A kikézbcsített véghatározat szerint dr. Ivanits Papp Elemér eredeti foglalkozása „ezredes” volt. Neki és háztartásában vele együtt élő feleségének, lányának és vejének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Mártírok útja⁶⁴ 67.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 73.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Barla Gyula által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Ivanits Papp Elemér, dr.	1881.01.10.	Szeged	Zsótér Teréz
Ivanits Papp Elemérné, dr. (sz. Fleischer Vilma)			
Balló Zoltánné (sz. Ivanits Papp ?)			Fleischer Vilma
Balló Zoltán			

Július 4-én, a véghatározat kézbesítésekor azonban bonyodalmak merültek fel. A feladattal megbízott Széll András rendőr főtörzsőrmester ugyanis azt állapította meg, hogy a címen lakók nem azonosak a címzettekkel. Ő egy bizonyos dr. Ivanits Papp Elemér honvéd ezredest keresett, a lakásban azonban Papp Elemér ezredes lakott. A listán még szereplő Balló Zoltán pedig nem egykori katonatiszt, hanem tényleges honvéd százados, aki a Térképészeti Intézetnél dolgozott. A kitiltó véghatározatot a főtörzsőrmester így nem kézbesítette, s a tévedésre való tekintettel a családot mentesítették a kitelepítés alól.⁶⁵

13. Kelényi János

Kelényi János (eredeti nevén: Keller János) munkás családból származott. Tanulmányai végén kereskedelmi érettségit tett. A ház lakóitól származó információ szerint körülbelül húsz éven keresztül a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban dolgozott számvevő főtanácsosként, és innen nyugdíjazták 1945 után. Saját bevallása szerint viszont hosszú éveken keresztül a Központi Illetményhivatal alkalmazottja volt, itt kapta 1945 után a miniszteri számvevőségi főtanácsosi címet. Nyugdíjazása után, 1949 márciusától a budapesti tudományegyetem gazdasági igazgatóságánál teljesített szolgálatot; az Üllői úton lévő dékáni hivatalban dolgozott, mint ideiglenes segédleltározó. 1951-ben egy csillaghegyi lakásban a főbérő (dr. Horváth Béla, az Országos Társadalombiztosító Intézet volt titkára) rokonaként lakott az egyik szobában.

A kikézbcsített véghatározat szerint Kelényi János eredeti foglalkozása „*min. főtanácsos*” volt. 24 órán belül el kellett hagynia csillaghegyi lakását (Budapest, III. Huba utca 5.), hogy kényszertartózkodási helyére (Gyulaháza, Váradi utca⁶⁶ 6.) szállítsák, ahol be kell költöznie az ott lakó gazdálkodó („*kulák*”), Maklári János által számára felszabadított 6x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Kelényi János	1887.07.23.	Budapest	Eberling Anna

A véghatározat kézhezvétele napján írt mentesítési kérelmeiben Kelényi János arra hivatkozott, hogy itt tévedésről lehet szó, mert ő nem miniszteri főtanácsos, hanem miniszteri számvevőségi főtanácsos volt. Így ő a napi ügymenettel és politikai kérdésekkel egyáltalán nem foglalkozott, csak számviteli munkáját végezte. Mentesítése esetén hajlandó lett volna lemondani szoba-konyhás lakrészéről is. Kérelmét azonban nem találták teljesíthetőnek, így másnap hajnalban el kellett hagynia lakását és Budapestet is.⁶⁷

14. Láncz László

Láncz László kárpitosként dolgozott egész életében. 1948-ban egy bútor-kiskereskedést nyitott a Teréz körúton, amelyet egy év múlva átalakítottak. Azután fivére kárpitosüzletében dolgozott a Podmaniczky utcában. 1951-ben háromszobás összkomfortos budai lakásában vele élt felesége, Láncz Lászlóné sz. Grün Irén, a tízéves

lányuk, Láncz Ágnes, az ugyancsak kárpitosmesterséget űző öccse, Láncz Pál, és annak tisztviselő felesége, Láncz Pálné sz. Kurucz Erzsébet.

A kikézbcsített véghatározat szerint Láncz László eredeti foglalkozása „bútorgyáros” volt. Neki és a vele egy háztartásban élő családtagjainak (feleségének, lányának, testvérének és sógornőjének) 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Malinovszkij fasor⁶⁸ 17.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Kisvárdai utca 8.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó egykori csendőr, Bagi István által számukra rendelkezésre bocsátandó 4x4 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Láncz László	1913.04.28. ⁶⁹	Kispest	Freund Regina
Láncz Lászlóné (sz. Grün Irén)	kb. 1914		
Láncz Ágnes	1941.01.17.	Budapest	Grün Irén
Láncz Pál	1919.06.23.	Kispest	Freund Regina
Láncz Pálné (sz. Kurucz Erzsébet)			

Láncz László és Láncz Pál a véghatározat kikézbcsítése után azonnal, még 1951. július 3-án megírták fellebbezéseiket. Mindketten kiemelték, hogy ők munkás szülöktől származnak, és hogy sosem voltak kizsákmányolók, mindig is dolgozó munkásként éltek. László hivatkozott még arra, hogy ő a második világháború alatt a keleti arcvonal mögött partizán volt, és érdemeinek elismeréséül Dinnyés Lajos miniszterelnöktől 1947. december 31-én megkapta a Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozatát. Pál betegsége miatti állandó kezelése szükségességét hozta fel, és azt, hogy felesége négy nappal azelőtt szült, és az újszülöttem még kórházban voltak. Hajlandóak lettek volna a lakást is átadni, ők pedig rokonoknál szállásolták volna el magukat. A kérelmekben szereplő állítások igazolására a Belügyminisztériumban nyomozást rendeltek el, megállapították, hogy Láncz László valóban nem volt bútorgyáros, és hogy valóban 1948-ban váltott ki bútorkereskedői iparigazolványt, így az egész családot mentesítették a kitelepítés alól.⁷⁰

15. Vitéz Lipcsey Márton

Vitéz Lipcsey Márton elvégezte a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát. 1920–1936 között honvéd tábormos volt. A Ludovika tanáraként az akadémia legjobb sportolóival megszervezte az első magyar öttusaversenyt, így őt tekinthetjük e sport hazai meghonosítójának. 1939–1944 között a Magyar Élet Pártja tagjaként nemzetgyűlési képviselő volt. Közben a Magyar Testvéri Közösség tagja lett. 1948-ban nyugdíjazták. Azóta állandó munkát nem végzett, feleségével azonban Szentendrere jártak, ahol alkalmi munkát végeztek. Az óbudai ház, amelynek egy szoba összkomfortos lakrészében 1951-ben laktak, Lipcsey anyósa, özv. Som Imréné tulajdona volt. Ebben a házban élt még Lipcsey feleségének testvére, Farkas Mihályné sz. Som Mária, és annak férje, Farkas Mihály is, aki 1912–1946 között gazdasági tiszt volt, és 1946-ban ezredesként ment nyugdíjba. A házban velük élt még egy rokon kislány, Farkas Klára is.

A kikézbcsített véghatározat szerint vitéz Lipcsey Márton eredeti foglalkozása „tábormos” volt. Neki és a vele egy háztartásban élőknek (feleségének, sógorának, sógornőjének és a rokon kislánynak) 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, III. Szentendrei utca 44.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 41.) szállítsák őket, ahol be kellett költözniük az ott gazdálkodó – és kuláknak minősített – Rácz Péter által számukra felszabadított 3x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Lipcsey Márton, vitéz	1881.12.26.	Tiszafüred	Beniczky Gabriella
Lipcsey Mártonné (sz. Som ?)	1901		
Farkas Mihály	1888 ⁷¹		
Farkas Mihályné (sz. Som Mária)	1899 ⁷²		
Farkas Klára			

Farkas Mihály a véghatározat kikézésbesítése után azonnal írt egy kérelmet, amelyben kérte, hogy feleségével mentesítsék a kitiltás alól, hiszen itt tévedésről lehet szó, mert ők csakugyan egy házban élnek Lipcsey Mártonékkal, de teljesen külön háztartást vezetnek. Egyébként ő maga egy szegény kötelestmester gyermeke, és 1919-ben vöröskatona volt. Farkas Kláráról pedig elmondja, hogy ő nem a saját gyermeke, hanem az öccse lánya, aki csak azért él velük, mert innen jár iskolába. Nyáron az iskolai szünetet mindig otthon, szüleivel Akasztón tölti. A kérelem alapján a BM még ezen a napon, azaz 1951. július 4-én meghozta a határozatát, amely szerint Farkas Klára maradhatott, de a többieknek másnap menniük kellett. Farkas Mihály 1951 októberében Gyulaházáról még kérte, hogy súlyos betegségükre való tekintettel Dunapatajra költözhessenek, ahol Tóth Józsefné befogadná őt és feleségét. Hiába, az engedélyt nem kapták meg, Farkas Mihály pedig bő egy év múlva, 1952. december 23-án elhunyt. 1953 júniusában Vincze Sándor kiskunhalasi lakos fordult kérvénnyel a BM-hez: szerette volna feleségül venni és házába fogadni az özvegyet, hogy négy kiskorú gyermeke szerető édesanyjára leljen benne. Nem kapták azonban meg az engedélyt, özv. Farkas Mihályné nem hagyhatta el Gyulaházát.⁷³

16. Marencich Ottó

Marencich⁷⁴ Ottó Bécsben és Lausanne-ban végezte vendéglátó-ipari tanulmányait, majd több neves külföldi szállodában dolgozott. Hazatérve 1906-tól a budapesti Hungaria Szálló alkalmazottja, majd 1916-tól igazgatója lett. Ebben az időben a Ritz szálloda és a Grand Hotel Hungaria közös igazgatás alatt állt. Később a Hungaria, a Duna-palota és a Nemzeti szállodákat egyesítő Rt. vezérigazgatója volt. Sokat munkálkodott a szakoktatás fejlesztésén, szaklapokban számos cikke, emellett több szakkönyve jelent meg. 1945-ben egyhangúlag igazolták, majd 1947-ben nyugdíjazták. 1951-ben nyugdíjából élt belvárosi kis garzonlakásában feleségével együtt.

A kikézésbesített véghatározat szerint Marencich Ottó eredeti foglalkozása „a Ritz és Hungária szálloda tulajdonosa” volt. Neki és feleségének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, V. Molnár u. 22–24. II/6-b), hogy a rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 41.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazdálkodó „kulák”, Rácz Péter által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Marencich Ottó	1875.11.18.	Marburg	Kolb Leopoldin
Marencich Ottóné	1884	Bécs	Schaffel Mária

Természetesen Marencich Ottó is írt azonnal egy fellebbezést, amelyben kifejtette, hogy a véghatározaton tévesen szerepel a korábbi foglalkozása, mert ő csak szállodaigazgató volt, és nem szállodatulajdonos. A kérvényt egyébként vejevel, Sárközy György mérnökkel⁷⁵ együtt adták be. Sárközy 1951-ben a Betonútépítő Vállalat főmérnökeként az előre gyártott elemekből történő út-, illetve repülőtér-építés specialistája volt, s mivel Magyarországon az 1950-es évek elején az ilyen jellegű szakértelemre igen nagy szükség

volt, az állami vezetés megbecsülte személyét. Munkája elismeréseként több kitüntetésben részesült, többek között 1951 januárjában megkapta a Magyar Népköztársaság Érdemrend ezüst fokozatát is. Sárközy apósa érdekében közbenjárt Bebrits Lajosnál, a közlekedés- és postaügyi miniszternél, aki pedig Házi Árpád belügyminisztert kérte fel a kitelepítési véghatározat hatálytalanítására. Ez meg is történt, így Marencich Ottó⁷⁶ és felesége budapesti lakásukban maradhatott.⁷⁷

17. Id. vitéz Náday István

Id. Náday István elvégezte a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát, a bécsi Hadiiskolát (Kriegsschule), majd a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémiát. 1939–1940-ben a Honvéd Vezérkar főnökének első helyettese, majd egy évig hadműveleti csoportfőnöke volt. 1941–1942-ben a Honvédelmi Minisztérium I. csoportfőnöke, majd 1942. augusztus 1. és 1944. április 1. között az 1. magyar hadsereg parancsnoka volt. 1944. június 19-én németellenes magatartása miatt gyalogsági vezérezredesként nyugdíjazták. 1944 szeptemberében Horthy Miklós kormányzó különmegbízottjaként titokban Olaszországba utazott, hogy fegyverszüneti tárgyalásokat folytasson a nyugati szövetségesekkel. A Szálasi-kormány ezért 1945 januárjában hűtlenség vádjával lefokoztatta. 1945 nyarán hazatért, 1946. november 20-án a HM Állandó Igazoló Bizottsága igazolta,⁷⁸ majd felkérték a párizsi béketárgyalások katonai szakértőjének, de súlyos betegsége miatt ezt nem vállalta el. 1951-ben, bár nyugdíjat már nem kapott, sem ő, sem felesége, id. Náday Istvánné sz. Kovács Sebestyén Mária nem dolgozott. Saját ötszobás, összkomfortos rózsadombi lakásukban éltek. Velük együtt, de külön bejáratú szobában lakott még fiuk, ifj. Náday István, a Csepeli Magtisztító és Raktározási Vállalat tisztviselője, és felesége, ifj. Náday Istvánné sz. Bernáth Flóra, a Közlekedésüzemi Épülettervező Vállalat könyvelője is – társbérliként pedig még Kovács Sebestyén Endre fénycsiszoló ötfős családja.

A kikézbcsített véghatározat szerint id. Náday István eredeti foglalkozása „nyá. vezérezredes” volt. Neki és a vele egy háztartásban élő feleségének és fiának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Apostol utca 6. földszint), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Kisvárdai utca 8.⁷⁹) szállítsák őket, ahol be kellett költözniük az ott lakó egykori csendőr, Bagi István által számukra felszabadított 4x4 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Náday István, id. vitéz	1888.06.20.	Nagymihály	Krasznopolszky Emma
Náday Istvánné, id. (sz. Kovács Sebestyén Mária)	kb. 1891		
Náday István, ifj.	1926.04.09.	Budapest	Kovács Sebestyén Mária

Mire azonban a véghatározat megérkezett, a listavezető, id. Náday István már nem is lakott Budapesten. Néhány héttel tervezett kitelepítése előtt, 1951. június 13-án feleségével együtt elköltözött a Pest megyei Perőcsény községbe, ahol egy rokonuk, a református esperes fogadta be őket. A kitiltó véghatározatot így fia vette át, akit másnap ki is költöztettek a lakásból, míg a várandós felesége a lakásban maradhatott, hiszen ő nem szerepelt a listán. Ifj. Náday és felesége kérvények tömegével ostromolták a Belügyminisztériumot, kérve a családfő mentesítését a kitelepítés alól. Azzal érveltek, hogy ők 1951 áprilisában megtörtént házasságuk után csak a budapesti lakáshiány miatt nem költöztek el, viszont ettől kezdve teljesen külön háztartásban éltek, és mindketten dolgozó emberek, akik dolgozni is akarnak. Miután látták, hogy a férjet Budapestre nem engedik vissza, arra kértek engedélyt, hogy ifj. Náday valamelyik vidéki rokonához költözhessen: apósához Tab községbe, egy lepsényi rokonához, vagy Szarvasra, egyik unokabátyjához. Egyik helyre sem engedték, azt azonban nagylelkűen engedélyezték a feleségnek, hogy a férje után Gyulaházára menjen. Ifj. Náday 1951 júliusában magához Rákosi Mátyáshoz is írt egy levelet, amelyben apja németellenességére hivatkozva kérte

Budapestre való visszaengedését. Mindhiába. A számtalan kérvénye közül az egyikben ezt írta elkeseredetten a Belügyminiszterhez: „Apám vezérezredes volt. Tehát a származásom a bűn, amiért a Belügyminisztérium engem Budapestről kitiltott. [...] És most a Népi Demokrácia büntető kezétől sújtva kérdezem, hogy nem lehetek én származásom ellenére becsületes dolgozó? Hát nem lehet engem már ember számba venni?” Ifj. Náday kitelepítése óta a Nyírtassi Állami Gazdaságban dolgozott. Erről később ezt írta: „Sajnos azonban ember számba senki sem vesz, mert mindenki gazembernek és a társadalom rákfenéjének tart, pedig én igazán nem tehetek arról, hogy apám fia vagyok!” 1951 végén azt kérte a Belügyminisztériumtól, hogy egy hónapra Budapestre mehessen, mert felesége akkortájt fog szülni, és szeretne mellette lenni. Ezt sem engedték meg neki. Közben id. Náday Istvánnak és feleségének a BM 1951 novemberében betegségükre való tekintettel engedélyezte, hogy Perőcsényben maradjanak. Ezt azonban számukra ugyanolyan kényszertartózkodási helyként jelölték ki, mint a fiuknak Gyulaházát. A szülők azonban súlyos betegek voltak, többször feküdtek a balassagyarmati kórházban is.⁸⁰ Ifj. Náday 1952 októberétől megpróbálta hozzájuk, Perőcsénybe kérni magát, hogy ápolhassa őket, a Belügyminisztériumban azonban erre sem adtak neki engedélyt.⁸¹

18. Nagy Elemér

Nagy Elemér a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát végezte el. Az első világháború alatt mindkét lába megsérült. 1920–1926 között a Honvédelmi Minisztérium 19. Főosztályán dolgozott. 1926-ban kinevezték ezredessé, és azonnal átmeneti viszonyba helyezték. 1929-ben nyugdíjazták. 1951-ben nyugdíjából élve egyedül lakott csillaghegyi albérleti szobájában.

A kikézbcsített véghatározat szerint Nagy Elemér eredeti foglalkozása „ezredes” volt. 24 órán belül el kellett hagynia otthonát (Budapest, III. Mónus Illés sétány⁸² 70.), hogy a kivezényelt rendőrök kényszertartózkodási helyére (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 53.) szállítsák őt, ahol be kell költöznie az ott élő „kulák”, Kádár Gábor által számára felszabadított 5x5 méteres szobába.⁸³

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Nagy Elemér	1881.03.02.	Ungvár	Fácsonyi Emília

Természetesen Nagy Elemér is megírta mentesítési kérelmét, amelyben időskorára és betegségére hivatkozott. Hiába, másnap hajnalban kiköltöztették albérletéből, és útnak indították Gyulaháza felé.⁸⁴

19. Pál Arnold

Pál Arnold (eredeti nevén: Palatschek Arnold) négy év középiskolát végzett. Belépett a szabadkőművesek közé, a Kazinczy Páholyhoz tartozott. 1921-ben a Wolfner Gyula és Társa Rt.⁸⁵ tisztviselője lett. Több mint 25 éven keresztül dolgozott ennél a cégnél, kiváló munkája elismeréseként ügyvezető igazgatónak is kinevezték. 1947-ben maga kérte nyugdíjazását. 1951-ben kétszobás zuglói lakásában vele élt lányának, Pál Zsuzsannának az első házasságából született gyermeke, a 15 éves Gárdonyi Mária, és egy háztartási alkalmazott is. Pál Zsuzsanna ugyanis idővel férjhez ment dr. Návai Dénes szegedi ügyvédhez, akihez el is költözött a dél-alföldi városba, lánya viszont a nagyapjánál maradt.

A kikézbcsített véghatározat szerint Pál Arnold eredeti foglalkozása „gyárigazgató” volt. Neki és a vele együtt élő kiskorú unokájának⁸⁶ 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, XIV. Thököly út 68. fszt. 1.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Szabadság utca 1.) szállítsák őket, ahol be

kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Nagy Kálmán által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Pál Arnold	1882	Budapest	Stier Mária
Gárdonyi Mária	1936	Budapest	Pál Zsuzsanna

A kikézsítéssel megbízott rendőr tizedes azonban július 4-én jelentette, hogy feladatát nem tudta végrehajtani, mert nevezett akkor már nem lakott ezen a címen. Pál Arnold ugyanis június 11-én unokájával együtt lányáékhoz, Szegedre költözött, budapesti lakását pedig felajánlotta a kerületi tanácsnak, amely azt június 22-én már ki is utalta Kelemen Bélának, a Néphadsereg tisztjének. A Belügyminisztérium persze Szegeden is megtalálta Pált, aki végül július 10-én kézhez kapta kitelepítési véghatározatát. A végrehajtás után írt mentesítési kérelmeiből azonban az a furcsaság derült ki, hogy Pált valamiért mégsem Gyulaházára, hanem a Békés megyei Mezőberénybe⁸⁷ telepítették ki. Ráadásul egyedül, unokája ugyanis anyjánál, Szegeden maradhatott. Új lakhelyéről írt kérelmeiben kifejtette, hogy ő sosem volt gyárigazgató, mert bár megkapta az igazgatói címet, a vállalat igazgatóságának nem volt tagja. Beszámolt arról is, hogy a német megszállás után őt is üldözték, a kistarciai internálótáborba zárták, és csak a szerencsének köszönhetően, hogy elkerülte a deportálást Auschwitzba. Súlyos betegségére is hivatkozva lányához szeretett volna visszakerülni, aki ápolta volna őt, ezt azonban rendszeresen megtagadták tőle. 1952. május közepétől aztán végre három hónapra eltávozási engedélyt kapott Szegedre, gyógykezelés céljából. Nem tudni, miért, de az ÁVH szegedi osztálya ez idő alatt Pál Arnoldot továbbtelepítette a Hajdú-Bihar megyei Ebes községbe.⁸⁸

20. Párkányi Lipót Sándor

Párkányi Lipót Sándor 1893-ban lépett a császári és királyi hadsereg kötelékébe. 1920-tól már csak irodai munkára osztották be, majd 1925-ben vezérőrnagyként nyugdíjazták. Elsősorban a nyugdíjából élt 1950. szeptemberig, ekkor azonban a revízió során megvonták járadékát. Ezek után kerti munkákat vállalt. 1951-ben óbudai kétszobás lakásában vele élt felesége, Párkányi Lipót Sándorné sz. Schlosser Teréz, és leánya, Párkányi Lipót Leona. A családot a leányuk tartotta el, aki 1950 végétől a Pipacs Selyemszövőgyárban dolgozott, először fizikai munkásként, majd 1951 márciusától bérelszámolóként. A lakásban még egy albérió is lakott.

A kikézsített véghatározat szerint Párkányi Lipót Sándor eredeti foglalkozása „vezérőrnagy” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének és lányának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, III. Knur Pálné⁸⁹ utca 35. III/2.), hogy a kivezényelt rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 39.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott „kuláknak” minősített, F. Tóth Károlyné által számukra felszabadított 4x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Párkányi Lipót Sándor	1872.09.13.	Kassa	Löderer Paula
Párkányi Lipót Sándorné (sz. Schlosser Teréz)	1887 ⁹⁰		
Párkányi Lipót Leona	1910		Schlosser Teréz

Párkányi még Budapesten megírta első mentesítési kérelmét. Mindhiába, másnap az egész családot kiköltöztették, és útnak indították új lakhelyük felé. Gyulaházáról még számtalan kérelmet beadott, már lakásukról is lemondtak volna. Lányuk Budapesten

rokonoknál, ők pedig Olaszliszván, ugyancsak rokonoknál húzták volna meg magukat. Kérelmüket azonban a Belügyminisztériumban nem tartották teljesíthetőnek.⁹¹

21. Péterffy József

Péterffy József (születési nevén Schipler József) 1892–1936 között a Budapest Székesfőváros Községi Takarékpénztár szolgálatában állt. A ranglétrát végigjárva lett ügyvezető igazgató, majd innen nyugdíjazták. A kétszobás belvárosi lakásában vele együtt élt felesége, Péterffy Józsefné sz. Stroberz Gizella, elvált lányuk, Vásony Béláné sz. Péterffy Judit, és annak 14 éves lánya, Vásony Judit. Lánya 1950 márciusától a Vas-és Edénybolt központjában dolgozott pénztárosként. A lakásban társbérliként velük együtt élt dr. Nyárádi László ügyvéd is.

A kikézbcsített véghatározat szerint Péterffy József eredeti foglalkozása „kormányfőtanácsos” volt. Neki és a vele együtt élő családtagjainak 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, V. Apponyi tér⁹² 1. II/15.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca⁹³) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó bércséplő által számukra felszabadított 4x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Péterffy József (Schipler József)	1875.10.30.	Budapest	Strohm Katalin
Péterffy Józsefné (sz. Stroberz Gizella)	1887		
Vásony Béláné (sz. Péterffy Judit)			Stroberz Gizella
Vásony Judit	1937.02.23	Budapest	Péterffy Judit

Még aznap megírt mentesítési kérelmük ellenére másnap kiköltöztették őket. Gyulaházán Vásony Béláné és lánya különböző mezőgazdasági munkákat végeztek. A család több kérelmet is beadott, még budapesti lakásukról is lemondtak volna. Mindhiába, a Belügyminisztériumban nem engedélyezték a visszaköltözésüket Budapestre.⁹⁴

22. Sándor József

Sándor József 1914-ben került a Budapesti Államrendőrséghez mint díjnok. Harcolt az első világháborúban, 29 hónapot töltött a tűzvonalban, majd 1917–1919 között olasz hadifogságban volt. Hazatérése után a csepeli kerületi rendőrkapitányságra osztották be, ahol később a kapitányság vezetője lett. A rendőrség újjászervezése után, 1945-ben a Budapesti Rendőr-főkapitányság bűnügyi osztályán teljesített szolgálatot, ahonnan 1947. december végén rendőr ezredesként ment nyugdíjba. Később a nyugdíját megvonták tőle, így fizikai munkát volt kénytelen vállalni, segédmunkásként a Ganz Vezérlőberendezések Gyárában dolgozott. 1951-ben kétszobás, összkomfortos józsefvárosi lakásukban együtt élt feleségével, Sándor Józsefné sz. Sándor Irénnel, és fiával, Sándor Györggyel. A fiú 1947-ben kezdte meg tanulmányait a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán, 1951-ben IV. éves hallgató volt. A lakásban rajtuk kívül két albérlő is lakott.

A kikézbcsített véghatározat szerint Sándor József eredeti foglalkozása „r. főtanácsos” volt. Neki és a vele egy háztartásban élő feleségének és fiának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, IX. Ráday utca 63. I/3.), hogy a rendőrség kivezényelt emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 1.⁹⁵) szállítsák őket, ahol el kellett foglalniuk az ott lakó egykori földbirtokos, Barkóczi Béla által számukra felszabadított 4x5 méteres szobát.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Sándor József	1888.03.09.	Csíkszentimre	Szántó Zsófia
Sándor Józsefné (sz. Sándor Irén)	1900		
Sándor György	1929.04.23.	Csepel	Sándor Irén

A család férfi tagjai még aznap megírták kérvényeiket, amelyekben a kitiltás alóli mentesítésüket szerették volna elérni. Sándor József kifejtette, hogy ő rendőrkapitányként mindig baloldali tevékenységet fejtett ki. Politikai foglyokat engedett szabadon, emberek százainak adott munkát a kezébe, zsidó munkaszolgálatosokat mentett. Még a Vöröskereszt elnöke is volt, hogy jobban tudjon segíteni a szegény rászorulókon. Fia, aki jeles eredménnyel végezte az utolsó évet, ezért tandíjmentességet kapott, tanulmányait szerette volna folytatni Budapesten. Minden hiába volt, kérvényeiket elutasították, és másnap útnak indították őket Gyulaháza felé. Sándor József beletörődött sorsába, nem írt több kérelmet, a Nyírtassi Állami Gazdaságban vállalt munkát. Feltehetően a fia is vele tartott, ő azonban reménykedett még kitelepítése feloldásában, és több mint tíz kérelmet írt Budapestre való visszakerülése és tanulmányai folytatása érdekében. Egykori egyetemi tanárai, Issekutz Béla⁹⁶ és Gegesi Kiss Pál dékán⁹⁷ is próbáltak az Egészségügyi Minisztériumon keresztül segíteni neki, ám nekik sem sikerült elérni tanítványuk mentesítését. 1952 elejétől Sándor György már nem ragaszkodott Budapesthez sem, az ország bármelyik orvosi egyetemén kész volt folytatni tanulmányait. Bár kérelmét ismét elutasították, hamarosan mégis elhagyhatta kényszertartózkodási helyét, behívták ugyanis katonának, 1952. február 18-án vonult be Budakeszire. 1953 márciusában már a főtí laktanyából írt kérelmet, amelyben biztosította a Belügyminisztériumot, hogy ha engedélyeznék orvosi tanulmányai folytatását, a Néphadsereg kiváló orvosa válnék belőle.⁹⁸

23. Sándor Mihály

Sándor Mihály⁹⁹ Mezőtúron volt egy malomnak a tulajdonosa, amelyet azonban 1947 elején átadott a Nehézipari Központ munkásellátó osztályának, ő pedig ezen intézmény tisztviselője lett. Később Pécsen a Téglagyár Nemzeti Vállalatnál volt alkalmazott. Feleségével, Sándor Mihályné sz. Goldberger Márta-val együtt 1949 októberében kérelmezték Izraelbe történő kivándorlásukat, az eljárás azonban elhúzódott. 1951-ben egy pasaréti szoba-konyhás lakrészben éltek albérletben.

A kikézbcsített véghatározat szerint Sándor Mihály eredeti foglalkozása „malomtulajdonos” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Lotz Károly utca 18.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Szabadság utca 1.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó „kulák”, Nagy Kálmán által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Sándor Mihály	1893	Jászberény	Schlésinger Ilona
Sándor Mihályné (sz. Goldberger Márta)	1901	Nyitra	Stark Fáni

A kitelepítési határozatot kézhez kapva Sándor Mihály és felesége azonnal megírták első mentesítési kérelmüket. Sándor ebben kifejtette, hogy ő a jelenlegi rendszernek nem lehet ellensége, hiszen a „fasiszta” rendszer alatt nagyon is sokat szenvedett. Közismert demokratikus magatartása miatt 1919-ben Mezőtúron a Prónay-különítmény pribékjei több ízben súlyosan megverték. 1940-ben munkaszolgálatra kellett bevonulnia, 1944-ben a feleségével együtt Theresienstadtba deportálták. Ők ugyan túléltek a

szörnyűségeket, de két testvérét és családja csaknem minden tagját Auschwitzban elpusztították. Kérték, hogy kivándorlásukig lakásukban maradhassanak. A Belügyminisztériumban azonban kérésüknek nem tettek eleget, így másnap megtörtént a kiköltöztetésük, lakrészüket lefoglalták, a főbérlő és családtagjai azonban a lakás többi részében maradhatott. Gyulaházán azonban Sándorék csak néhány hónapot tartózkodtak. Kérésükre ugyanis 1951. november közepén a BM engedélyezte, hogy a Kisvárdai Orthodox Izraelita Hitközség szeretetotthonába költözzenek. Maguk is kétkezi munkájukkal vettek részt az otthon felépítésében, a hitközség lakást biztosított nekik, és egy másfél holdas kerti gazdaságot, amely biztosította megélhetésüket. Lassan kivándorlási kérelmük is elintéződni látszott, hiszen Sándor Mihályt egy hónap múltán az ÁVH útlevélosztálya behívatta meghallgatásra. Sorsuk mégis más fordulatot vett. 1952. május elején arról kaptak értesítést, hogy a Belügyminisztériumban Cziráki Ferenc rendőr százados számukra a Pesti Izraelita Hitközség tokaji szeretetotthonát jelölte ki új kényszertartózkodási helynek. Ők (a már korábban említett Ipper Sándorral és annak feleségével együtt) ez ellen tiltakoztak. Tokajból írt kérelmükben hivatkoztak az új otthonukban lévő helyhiányra és a munkalehetőség hiányára is, de hiába, Kisvárdára nem térhettek vissza.¹⁰⁰

24. Schwarcz Gyula

Schwarcz Gyula 36 évet töltött a Dunavidéki Papírgyár Rt. alkalmazásában, amelynek idővel cégvezetője, majd igazgatója lett. A vállalatot 1949-ben államosították, az új neve Állami Papír és Írószer Kereskedelmi Vállalat (ÁPISZ) lett. Még egy ideig tisztviselőként tovább dolgozott a cégnél, majd 1950 végén nyugdíjazták. 1951-ben nyugdíjából élt kétszobás belvárosi lakásában feleségével, Schwarcz Gyuláné sz. Békés Erzsébettel együtt.

A kikézbcsített végghatározat szerint Schwarcz Gyula eredeti foglalkozása „gyárigazgató” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, V. Falk Miksa utca 13. III/1a.), hogy a rendőrség és az ÁVH emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 53.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Kádár Gábor által számukra felszabadított 6x2 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Schwarcz Gyula	1887.02.24.	Bésed / Besenice	Balanck/Block Teréz
Schwarcz Gyuláné (sz. Békés Erzsébet)	1897	Gyula	Polák Szidónia

A végghatározat kikézbcsítésével megbízott rendőr őrmester azonban azt jelentette, hogy a végghatározatot nem tudta átadni címzettnek, mert a lakás üres, Schwarcz Gyula ugyanis feleségével együtt egy nappal korábban, azaz július 3-án Gyulára, rokonaikhoz költözött. Így nem tudták őket másnap útnak indítani Gyulaháza felé. A Belügyminisztériumban azonban úgy rendelkeztek, hogy küldjék utánuk Gyulára a végghatározatot, amelyben azonban ekkor már egy új kényszertartózkodási helyet (Mezőberény, Rákosi Mátyás utca 17.) jelöltek ki számukra. Schwarczék persze kérelmezték, hogy a rokonoknál maradhassanak, hiszen ők már nem budapesti lakosok, így rájuk már nem vonatkozhat a budapesti lakosok kitiltásáról szóló végghatározat. Ők önként hagyták el a fővárost, a lakásukat pedig ingyen felajánlották a Központi Ingatlankezelőnek. A kérelmet azonban a Belügyminisztériumban elutasították, s a gyulai városi és járási rendőrkapitányság beosztottjai július 13-án intézkedtek útnak indításukról új lakóhelyük felé. Schwarcz Gyula ekkor gyógykezelés miatt a gyulai megyei kórházban feküdt, így ő csak később, felesége azonban még ezen a napon kénytelen volt átköltözni Mezőberénybe.¹⁰¹

25. Sillay Jenő

Sillay Jenő a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát végezte el. Az egyik forrás szerint ezredesként, a másik forrás szerint vezérőrnagyként nyugdíjazták. 1950 augusztusában azonban nyugdíját megvonták tőle. 1951-ben szoba-konyhás budai lakásában élt feleségével, Sillay Jenőné sz. Bóné Irmával együtt.

A kikézbcsített véghatározat szerint Sillay Jenő eredeti foglalkozása „nyá. vezérőrnagy” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Batai út. 9.), hogy a kivezényelt rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 72.102) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó „kulák” által számukra felszabadított 5x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Sillay Jenő	1899. 07. 31. ¹⁰³	Pécs	Mikics Teréz
Sillay Jenőné (sz. Bóné Irma)	1896		

Mentesítési kérvényt nem írtak, másnap kiköltöztetésük rendben megtörtént. A hónap közepén Sillay Jenő kérvényezte, hogy 88 éves édesanyjához költözhesse nek Pécsre, ahol annak kétholdas szőlőjében dolgoznának, amely biztosítaná eltartásukat. A Belügyminisztériumban azonban a kérést nem tartották teljesíthetőnek, így maradtak Gyulaházán.104

26. Skublics János

Skublics János 1901-ben kezdett dolgozni az Országos Központi Statisztikai Hivatalnál mint díjnok. 1903-tól kezdve az Országos Központi Hitelszövetkezetnél (OKH) dolgozott 42 éven át. 1923–1944 között az OKH igazgatója volt. 1945. szeptember 1-jén ment nyugdíjba. Bár a nyugdíját továbbra is megkapta, szőlő- és gyümölcstermesztéssel kezdett foglalkozni, egy földműves szövetkezettel állt termelési szerződésben. 1951-ben a Dunára néző két szoba összkomfortos lakásában vele élt felesége, Skublics Jánosné sz. Nagy Stefánia, és két leánya. Skublics Sarolta ebben az évben fejezte be a Teleki Blanka Közgazdasági Gimnázium első évfolyamát, míg húga, Skublics Mária már felvételt nyert ugyanoda. A lakás cselédszobájában egy 66 éves nyugdíjas albérlő lakott.

A kikézbcsített véghatározat szerint Skublics János eredeti foglalkozása „OKH igazgató, gazdasági főtanácsos” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének, valamint két lányának 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, IX. Közraktár utca 24. I/7.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 65.105) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”) által számukra felszabadított 4x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Skublics János	1883	Alsólendva	Proch Zsuzsanna
Skublics Jánosné (sz. Nagy Stefánia)	1912		
Skublics Sarolta	1935		Nagy Stefánia
Skublics Mária	1936		Nagy Stefánia

Skublics Jánosné azonnal írt egy beadványt, amelyben 48 órai haladékot kért a kilakoltatást illetően. Beteg férje ugyanis gyógykezelés miatt a Somogy megyei Máriatelepen tartózkodott Mária lányukkal együtt, és hazatérésükhöz időre volt szükségük. Valószínűleg időben visszatérhettek, mert másnap az egész családot

kilakoltatták és útnak indították kényszertartózkodási helyük felé. Skublics János persze Gyulaházáról megpróbálta mentesítésüket elérni, kérelmeiben azzal érvelt, hogy a családban senki sem követett el demokráciaellenes magatartást, és hogy ő mindig is dolgozó ember volt. Szerette volna, ha a lányai a fővárosban tudják folytatni középiskolai tanulmányaikat, a Szabolcs-Szatmár megyei Tanácsnál ugyanis nem engedélyezték számukra, hogy a kisvárdai gimnáziumba járjanak. Mivel kéréseit nem tartották teljesíthetőnek, megpróbálta a családját rokonokhoz más településre átkérni. Először apósa, Nagy László balatonfüredi lakos, majd özv. Csizmadia Mihályné ászári lakos, végül Csapó Mihály sári lakos nyilatkozott úgy, hogy szívesen befogadná a családot. A Belügyminisztériumban azonban egyikhez sem járultak hozzá. **106**

27. Stekl István

Stekl István sokáig a Pénzügyminisztérium tanácsosa volt, majd a Központi Illetményhivatalba került, innen ment nyugdíjba 1945. október 31-én. Felesége, Stekl Istvánné sz. Somsay Irén tisztségviselőként szintén a Pénzügyminisztériumban dolgozott, 1942-ben innen nyugdíjazták. 1951-ben egy szoba-konyhás rózsadombi lakásban éltek, amely lányuk, Szelíd (Stekl) Józsa tulajdona volt.

A kikézbcsített véghatározat szerint Stekl István eredeti foglalkozása „*BM miniszteri tanácsos*” volt. Neki és a vele együtt élő feleségének 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Gül Baba utca 25. fszt. 2.), hogy a rendőrség emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Váradi utca **107** 6.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazdálkodó („*kulák*”), Maklári János által számukra felszabadított 6x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Stekl István	1879	Budapest	Müller Jozefa
Stekl Istvánné (sz. Somsay Irén)	1899	Budapest	Makay Júlia

A házaspár még a véghatározat kikézbcsítése napján, azaz július 4-én megírta mentesítési kérelmét. Ebben Stekl István tagadta, hogy ő valaha is belügyi szolgálatban állt volna, ő csak egy egyszerű számszaki tisztviselő volt. Mentésítésük esetén önként lemondtak volna nyugdíjukról és lakásukról is, mert lányuk, aki a szomszéd lakásban lakott, vállalta volna elhelyezésüket és eltartásukat. A kérelem nyomán a Belügyminisztériumban nyomozást rendeltek el Stekl István eredeti foglalkozása kiderítése érdekében. A nyomozást lefolytató Vajna István rendőrnnyomozó őrmester másnap jelentette, hogy Stekl István 1919. szeptember 1-jétől állt alkalmazásban mint díjnok, és 1945 októberében ment nyugdíjba mint pénzügyi számvezeetői tanácsos. Nyugdíját pedig jelenleg is kapja. A Belügyminisztériumban ezen adatok alapján megadták a házaspárnak a kitelepítés alóli mentességet. **108**

28. Szlavniai Sándor István

Szlavniai Sándor István elszegényedett nemesi családból származott. 1920–1944 között polgári tisztviselőként a Honvédelmi Minisztériumban dolgozott, ahol idővel osztályvezető lett. 1951-ben nyugdíjából élt rózsadombi két szoba-hallos lakásában. Vele lakott felesége, lánya, annak férje, Tartsay **109** Vilmos, és nyolc hónapos, Katalin nevű kislányuk. Tartsay Vilmosné a Magyar Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat tisztviselőjeként, míg férje a Magyar Nemzeti Bank Devizaigazgatóságának tisztviselőjeként dolgozott. A lakásban egy háztartási alkalmazott is élt velük.

A kikézbcsített véghatározat szerint szlavniai Sándor István eredeti foglalkozása „*miniszteri osztályfőnök*” volt. Neki és a vele együtt élő családtagjainak 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Zárda utca **110** 18. I/8.), hogy a kivezényelt

rendőrök kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Szabadság utca 1.**111**) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Nagy Kálmán által számukra felszabadított 7x5 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Sándor István, szlavniai	1890	Saloviko / Salovicka	Kubinyi Valéria
Sándor Istvánné	1896		
Tartsay Vimosné (sz. Sándor ?)			
Tartsay Vilmos	1927.11.01.	Komárom	Nemestothy Ilona
Tartsay Katalin	1950		Sándor ?

A véghatározat kézhezvétele után Sándor István és veje, Tartsay Vilmos azonnal panasszal éltek, és kérték a kitelepítés végrehajtása alóli mentesítésüket. Tisztelettel felhívták az illetékesek figyelmét arra, hogy valószínűleg a Tartsay név elírása miatt nem vették észre, hogy kit is szándékoznak kitelepíteni. Tartsay Vilmos ugyanis a második világháború alatt a magyar ellenállási mozgalom aktív résztvevője volt, aki ezért 1944-ben börtönbüntetést szenvedett. Az édesapja pedig az a mártírhalált halt dr. Tartsay Vilmos ezredes**112** volt, akit a nyilasok hasonló okok miatt 1944-ben halálra ítélték és a Margit körúti fegyház udvarán december 8-án kivégeztek. Nevét azóta utcák, laktanyák és kórházak őrzik. A kérelem nyomán a Belügyminisztériumban még hajnalban meghozták a döntést, amely szerint a véghatározat Tartsay Vilmosra, feleségére és gyermekére vonatkozó részét hatályon kívül helyezték. Így ők július 5-én Zárda utcai lakásukban maradván szomorúan nézhették végig, ahogy a rendőrök Sándor Istvánt és nejét néhány ingóságukkal együtt kiköltöztetik és útnak indítják valamelyik budapesti vasútállomás felé. Kényszerlakhelyére érve aztán Sándor István is kérelmek sorát írta, amelyekben elsősorban a szabad elköltözködés jogáért folyamodott, hogy Budapesten kívül rokonainál vagy ismerőseinél telepedhessen le. Leszögezte bennük, hogy ő soha semmiféle jobboldali pártnak vagy szervezetnek nem volt tagja, és tudomása szerint ő volt az egyedüli a Honvédelmi Minisztériumban, aki a nyilasok hatalomra kerülése után nem tette le Szálasi Ferencre az esküt. Ezért aztán meg is fosztották osztályvezetői beosztásától, és előadóvá fokozták le. 1944. november 4-én a Margit híd felrobbantásakor ő is a Dunába esett, és súlyosan megsérült. Ennek nyomán fizikai munkára teljesen alkalmatlanná vált, ráadásul kitelepítése után a nyugdíját is megvonták tőle, így feleségével együtt eltartásra szorultak. Először, 1951 októberében legidősebb lánya, Kerékgyártó Lászlóné sz. Sándor Mária lakásába Édre, majd 1952 februárjában harmadik lánya apósához Ceglédre kérte magát és feleségét, akik örömmel befogadták volna őket, és ellátásukról is gondoskodtak volna. Hiába, a BM-ből érkezett sablonválasz mindig az volt, hogy kérelmét nem találták teljesíthetőnek, de az ország más területére való átköltözésüket a megyei rendőrkapitányságnál kérheti. Az elutasító határozatokat persze sohasem indokolták meg. 1953 márciusára mindkettejük egészségügyi állapota olyan súlyossá vált, hogy már műtétre lett volna szükségük. Ekkor vejük, Tartsay Vilmos az emberiesség szellemében kérelmezte, hogy apósáék elköltözhessenek Gyulaházáról, akár hozzájuk, a Zárda utcai régi lakásukba, akár Édre vagy Ceglédre. A válasz azonban ez esetben is elutasító volt.**113**

29. Tersztyánszky Ákos

Tersztyánszky Ákos államtitkári rangban a Magyar Posta vezérigazgatója volt. 1940-ben nyugdíjazták. 1951-ben budai négyszobás lakásában vele élt felesége, Tersztyánszky Ákosné sz. Tersztyánszky Jolán, annak első házasságából született fia, Tersztyánszky Ödön, és lánya, dr. Szentirmay Lászlóné sz. Tersztyánszky Mária, valamint a lány férje, dr. Szentirmay László, és két leánya, a nyolcéves Beatrice és a hatéves Lia. Ödön az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Állam- és Jogtudományi Karán tanult, ekkor

fejezte be a harmadik évet. Sógora, dr. Szentirmay László 1935-től a Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalánál volt tisztviselő, de 1946-ban B-listázták. 1951-ben papír-írószer kereskedése volt a Mártírok útján, 114 ebből tartotta el családját. Aztán néhány nappal a kitelepítési véghatározat kézhezvétele előtt, június 30-án, mintegy megsejtve az eseményeket, Tersztyánszky Ákos és felesége önként elhagyták a fővárost, és a Nógrád megyei Ósagárdon telepedtek le.

A kikézbcsített véghatározat szerint Tersztyánszky Ákos eredeti foglalkozása „Baeder Illatszergyár igazgatósági tagja, államtitkár, postavezérigazgató” volt. Neki és a vele együtt élő családtagjainak 24 órán belül el kellett hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Fillér utca 25. fszt. 4.), hogy a rendőrség kivezényelt emberei kényszertartózkodási helyükre (Gyulaháza, Petőfi Sándor utca 41.) szállítsák őket, ahol be kell költözniük az ott lakó gazdálkodó („kulák”), Rác Péter által számukra felszabadított 4x4 méteres szobába.

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Tersztyánszky Ákos	1876	Ipolynagyfalu	Reviczky Anna
Tersztyánszky Ákosné (sz. Tersztyánszky Jolán)			
Tersztyánszky Ödön	1929.10.08.	Budapest	Tersztyánszky Jolán
Szentirmay Lászlóné, dr. (sz. Tersztyánszky Mária)	1921	Budapest	Tersztyánszky Jolán
Szentirmay László, dr.	1912	Versec	Holbner Mária
Szentirmay Beatrice	1943.07.04.		Tersztyánszky Mária
Szentirmay Lia	1945		Tersztyánszky Mária

Látható tehát, hogy az adatgyűjtési kérdőlap alapján kiállított véghatározat csupa téves adatot tartalmazott. Egyrészt a listavezető, Tersztyánszky Ákos ekkor már nem is volt budapesti lakos, így onnan kitiltani sem volt lehetséges, másrészt pedig az abban vázolt rokonági viszonyrendszer sem a valós állapotot mutatta. Elsősorban ezeket kifogásolva adott be azonnal mentesítési kérelmet Tersztyánszky Ödön és a Szentirmay család is. Tersztyánszky Ödön kifejtette, hogy neki és nővérének Tersztyánszky Ákos nem is volt az édesapjuk, sőt még csak vérségi kapcsolatban sem álltak vele, csak a vezetéknév azonossága állott fent. Az ő édesapjuk Tersztyánszky Ödön honvédtiszt¹¹⁵ volt, aki 1928-ban kardvívó olimpiai aranyérmét szerzett, és aki 1929-ben egy motorbalesetben elhunyt. Édesanyjuk 1936-ban ment hozzá mostohaapjukhoz, Tersztyánszky Ákoshoz, így kerültek ők egy háztartásba vele. Dr. Szentirmay László és családja pedig csak azért éltek a Fillér utcai lakásban, mert eredeti otthonuk (Budapest, II. Vérmező út 14.) a háború alatt lakhatatlanná vált, és a kerületi lakáshivatal 1945-ben itt utalt ki számukra társbérletül egy szobát. Ők azonban teljesen különálló életet éltek, és önálló háztartást vezettek. A mentesítést azonban ezen érvek ellenére sem kapták meg, így másnap, július 5-én mind az ötüket útnak indították kényszertartózkodási helyük felé. A sors fintora, hogy a listavezető, aki miatt végül is az egész családot kitelepítésre ítélték, s aki ekkor feleségével együtt Ósagárdon tartózkodott, megmenekült a retorzió elől. A deportált családtagoknak azonban nem sok időt kellett Gyulaházán eltölteniük, néhány héttel később ugyanis jelentkezett egy pártfogójuk. Horváth Imre, a Szentlőrinci Atlétikai Club egykori főtitkára 1951. július 25-én egy igen közvetlen hangú levelet írt Házi Árpád belügyminiszterhez, amelyben gyakorlatilag ugyanazokat az érveket ismételte meg, amelyeket a mentesítési kérelmekben Tersztyánszky Ödönék korábban már megfogalmaztak. E levél eredményeként a Belügyminisztérium augusztus 10-én kiadott egy határozat, mely kimondta, hogy Tersztyánszky Ákosra és nejeire vonatkozóan a jelenlegi tartózkodási helyüket (azaz Ósagárd települést) jelölték ki kényszertartózkodási helynek. Ugyanezen határozat Tersztyánszky Ödön és a Szentirmay család számára is (Gyulaháza község helyett) Ósagárd községet jelölte ki kényszertartózkodási helynek. Ha Budapestre nem is engedték vissza őket, legalább egy helyre került újra az egész család. Ők azonban nem elégedtek meg ennyivel, és két hónappal később már újabb

kérvényeket adtak be. A fiatalok ismét megpróbálták mentesítésüket elérni, hogy visszakerülhessenek Budapestre. Tersztyánszky Ákos és felesége, akik nem akartak a fővárosba visszatérni, csak azt kérelmezték, hogy időnként elhagyhassák kényszerlakhelyüket orvosi kezelés céljából, mivel a faluban erre egyáltalán nem volt lehetőségük. Az erdőmunkán és egyéb talajmunkán dolgozó Szentirmay László 1953 januárjában tett még egy utolsó kísérletet a visszatérésre, de a Belügyminisztériumtól most is elutasításban részesült.¹¹⁶

Rajtuk kívül még két budapesti családról tudok, akik kitelepítettként Gyulaházára kerültek. Ők azonban kicsit később érkeztek a faluba. Eredetileg ugyanis mindkét családnak más községben jelöltek ki kényszersertartózkodási helyet, azonban az erről szóló véghatározatot nem tudták időben kézbesíteni számukra, mert akkor éppen nem tartózkodtak a fővárosban. A rendőrségnek nyomoznia kellett utánuk, így csak később kaphatták kézbe az ekkor rendszerint már máshova szóló kitelepítési utasítást, amely szerint 48 órán belül saját költségükön kellett a kijelölt új kényszerlakhelyükre elutazniuk.

30. Dr. Félegyházy Kálmán

Dr. Félegyházy Kálmán kúriai táblabíró volt. 1944. augusztus 12-én nyugdíjazták. 1951-ben háromszobás, összkomfortos, budai társbérleti lakásában élt feleségével, lányával, gépkocsivezető vejével és kétéves unokájával. Felesége a békebizottság elnöke volt a házban. 1951. július 5-én állították ki számukra az A 00131/1951. számú kitiltó véghatározatot, amely szerint 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, II. Malinovszkij fasor¹¹⁷ 17. I/1.), hogy a rendőrök kijelölt kényszersertartózkodási helyükre, a Heves megyei Kompolt községbe (Fő utca 6.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó tulajdonos „kulák”, Erberling János által számukra felszabadított szobába.

A véghatározatot másnap akarták számukra kézbesíteni, csak hogy ők ekkor éppen Sárospatakon, dr. Félegyházy Kálmán anyósánál nyaraltak. A rendőrség őket így nem tudta július 7-én hajnalban kilakoltatni és elszállítani Kompoltra. A családfőnek végül 1951. július 17-én adták át a véghatározatot, azzal az utasítással, hogy 48 órán belül, saját költségükön, rendőri kíséret nélkül költözzenek el az újonnan kijelölt kényszersertartózkodási helyükre, Gyulaházára. Ebben a faluban eredetileg Kádár Gábor gazdálkodó („kulák”) házában (Petőfi Sándor utca 53.) jelöltek ki számukra egy 2x6 méteres lakrészt.¹¹⁸ Csak hogy ezt a portát ekkorra már elkobozták tulajdonosától, és a helyi Szabadság Termelőszövetkezetnek adták át. Ezért a családot Barkóczi Barnabás egykori földbirtokos házában (Kossuth Lajos utca 1.) helyezték el.¹¹⁹

Dr. Félegyházy Kálmán persze kérelmezte, hogy engedélyezzék számukra a Sárospatakra való költözést, ahol anyósa, özv. Szécsy Jánosné szívesen befogadná őket. Erre hamarosan engedélyt is kaptak: 1951. július 27-én ugyanis Cziráki Ferenc rendőr százados akként módosította kitiltó véghatározatukat, hogy kényszersertartózkodási helyükként ezek után Sárospatak községet jelölte ki számukra. A család augusztus közepén át is költözött oda, ahol egészen a kitelepítések feloldásáig tartózkodtak. Öröm az örömben azonban, hogy dr. Félegyházy Kálmán nyugdíját 1951. október 1-jétől minden indoklás nélkül megszüntették, így lányának a család megélhetése érdekében a helyi cserépkályhagyárban kellett elhelyezkednie.¹²⁰

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Félegyházy Kálmán, dr.	1879.05.23.	Székelyudvarhely	Kovács Mária
Félegyházy Kálmánné, dr. (sz. Iski Zsuzsanna)			
Tatár Jánosné (sz. Félegyházy Zsuzsanna)			Iski Zsuzsanna
Tatár János ¹²¹			
Tatár Zsuzsanna	kb. 1949		Félegyházy Zsuzsanna

31. Vitéz ippí Bideskuthy Sándor

Vitéz ippí Bideskuthy¹²² Sándor magyar királyi ezredes volt. 1928–1929-ben a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia tanára, a 2. század parancsnoka volt. Később az I. hadtest parancsnokságán teljesített szolgálatot. 1939-ben nyugdíjazták, de 1950-ben megvonták járandóságát. Ebben az évben fegyverrejtegetés miatt hathavi börtönbüntetésre ítélték.¹²³ Ettől kezdve felesége keresetéből éltek szerényen, aki 1949-től egy I. kerületi általános iskolában tanított. Egy budai lakásban laktak társbérletben, de az év jó részét Révfülöpön töltötték, ahol Bideskuthy örökbe fogadott kiskorú fiának volt egy háza két és fél hold szőlővel. A nyugalmazott ezredes ezt művelgette, még termelői szerződést is kötött az állammal. Felesége egyébként 1948-tól az MDP tagja volt. 1951. június 12-én állították ki számukra az első kitiltó véghatározatot (05106/1951), amely szerint 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat (Budapest, XII. Kékgolyó utca 14. I/1.), hogy a rendőrök kijelölt kényszertartózkodási helyükre, a Békés megyei Hunya községbe (Lizicai dűlő 223.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó gazda („kulák”), Határszéli József által számukra felszabadított szobába.

A véghatározatot azonban másnap nem tudták a családfőnek átadni, mert Révfülöpön tartózkodott. A felesége azonban azonnal írt egy mentesítési kérelmet, amellyel el is érte, hogy hatálytalanítsák a rendelkezést, és Budapesten maradhassanak. A kitiltás alóli mentesítésüket megtudván, Komócsin Mihály kerületi párttitkár¹²⁴ és Garam Józsefné kerületi agitprop titkárhelyettes, az MDP XII. kerületi szervezete nevében 1951. július 5-én írtak egy feljegyzést a Belügyminisztériumnak. Ebben tudtukra adták, hogy Bideskuthy Sándor nemcsak hogy osztályidegen, de kifejezetten ellensége is a rendszerüknek, felesége pedig klerikális beállítottságú. E feljegyzés hatására Bideskuthyékát újra felvették a kitelepítési listára. 1951. július 11-én állították ki számukra a második kitiltó véghatározatot (A 00636/1951), amely szerint 24 órán belül el kellett volna hagyniuk lakásukat, hogy kijelölt kényszertartózkodási helyükre, Gyulaházára (Kisvárdai utca 8.) szállítsák őket, ahol be kellett volna költözniük az ott lakó tulajdonos, Bagi István által számukra felszabadított 4x4 méteres szobába.¹²⁵

Csak hogy ezt a véghatározatot sem tudták időben, július 13-án kézbesíteni nekik, mert mindketten Révfülöpön tartózkodtak. A házfelügyelő azonban sürgönyözött nekik, így Bideskuthy Sándorné másnap visszatért Budapestre. Július 17-én kereste fel újra a lakást egy rendőrnyomozó őrmester, aki kézbesítette számára a véghatározatot, valamint arra utasította, hogy 48 órán belül saját költségükön költözzenek el kijelölt kényszerlakhelyükre. Hiába kérte a feleség újra a végrehajtás hatálytalanítását, ezúttal már nem adták meg nekik a mentesítést. 1951. július 25-én a házaspár már Gyulaházán tartózkodott. Több kérelmet nyújtottak be, régi lakásukba Budapestre, vagy Révfülöpre, Bideskuthy Sándor örökbe fogadott fiához, Bideskuthy Lajoshoz szerettek volna menni. Erre azonban nem kaptak engedélyt. Újabb csapásként, 1952 januárjában a Tapolcai Járásbíróság érdeklődött Bideskuthy Sándor felől, lőszerrejtegetés miatt ugyanis eljárás indult ellene.

Az eset azonban meglehetősen bonyolult, az iratanyagban található bizonyos iratokat nem is tudok megmagyarázni. Például azt a (már a harmadik!) kitiltó véghatározatot (A 00994/1951), amelyet 1951. július 12-én állítottak ki, és amely szerint a házaspárnak a Heves megyei Kisköre községbe kellett volna költöznie, ahol Oláh József „kulák” házában (Erzsébet utca 243.) lettek volna elszállásolva. Vagy a Heves megyei Tanács VB által 1951. július 3-án kelt véghatározatát, mely szerint dr. Kovács Gyula mónosbéli „kulák” lakásába (Kősor utca 1.) akarták költöztetni Bideskuthy Sándort és nejét.¹²⁶

Név	Születési idő	Születési hely	Anyja neve
Bideskuthy Sándor, vitéz ippi	1888.04.14.	Kovászna	Vencz Zsuzsanna ¹²⁷
Bideskuthy Sándorné, vitéz ippi (sz. Hadnagy Margit)	kb. 1897		

Sorsok a kitelepítések feloldása után

1953 augusztusában–szeptemberében a családok megkapták a megyei rendőrkapitányságoktól az engedélyt, hogy elhagyják addigi kényszertartózkodási helyüket, és az ország más pontjára költözzenek, persze Budapest és a nagyvárosok kivételével. A fővárosba csak 1956 második felétől térhettek vissza. Sajnos csak néhány személy esetében vannak további információim életük alakulásáról. Ezeket az alábbiakban ismertetem.

Dr. Balogh Pál visszaköltözött a régi zuglói lakásába, és kabinosként a Rudas fürdőben helyezkedett el. 1957-ben egy „Juhász” fedőnevű ügynök jelentése szerint aktív szervező tevékenységet folytatott a Magyar Testvéri Közösség volt tagjai és a hozzájuk hasonló ellenséges beállítottságú egyének körében.¹²⁸ Ezért 1958. december 20-tól a BM II/5-a alosztálya „Kabinos” fedőnév alatt aktív nyomozati munkát folytatott ellene.¹²⁹ 1964 júniusában a kitelepítettek nevében írt egy hatoldalas kérvényt, amelyet Borsa Mihály, a Joint magyarországi megbízottja által kívántak eljuttatni Kádár János miniszterelnökhöz.¹³⁰ Ebben a Budapestről teljesen jogtalanul kitelepített személyek teljes anyagi és erkölcsi kártalanítását kérték a magyar kormánytól.¹³¹ Arra azonban nincsenek információink, hogy ez a levél eljutott-e valaha a Minisztertanács elnökéig.

Dr. Balogh Pál lánya, Balogh Éva 1960 márciusától a budapesti japán nagykövetségen dolgozott mint telefonkezelő-titkárnő. Később az IBUSZ ügyintézője lett.¹³² Egy „Mihályi Rezső” fedőnevű ügynök 1966-os jelentése szerint akkor már egy ideje a Sztanyiszlavszkij Művészeti Stúdió tagja volt.¹³³

Id. Bartha Gyula Zamárdiban telepedett le, és a Siófoki Földművelésügyi tanácsnál helyezkedett el.¹³⁴

Dr. Gömbös László és családja a kitelepítések megszüntetése után Bicskén telepedett le. Gömbös innen járt Tatára dolgozni, ahol a Komárom Megyei Gép- és Vegyesjavító Vállalat raktárosa volt.¹³⁵

A fiuk, Gömbös Tamás kezdetben Budapestre járt dolgozni, a Rákosi Mátyás Műveknél¹³⁶ volt segédmunkás. 1953 decemberében behívták katonának, de megbízhatatlansága miatt a miskolci munkászászlóaljba osztották be. A kandói bányába került, ahonnan 1954 januárjában önkényes eltávozást követett el. Ezért és egy szabadságos levél meghamisítása miatt hathavi börtönbüntetésre ítélték. 1955 decemberében szerelt le. A Tatabányai Sütőipari Vállalatnál helyezkedett el, majd 1956 márciusában a Chinoin Gyógyszerárugyárba került, ahol különböző munkakörökben dolgozott. 1956 októberében megnősült, és december végén visszaköltözött Budapestre, a régi Mártírok úti lakásukba. 1957 júliusában azonban közbiztonsági őrizet alá helyezték, mert állítólag a forradalom alatt suttogó, ellenséges propagandát fejtett ki. A nyomozás során azonban kiderült, hogy az ellene felhozott vádak alaptalanok voltak, így

1957. november 21-én megszüntették örizetét. 1963-tól már a Budapesti Nyomdafestékgyárban dolgozott vegyésztechnikusként.**137**

Az unokájuk (dr. Hautzinger Gyuláné sz. Gönczi Csilla) elmondása szerint Hercegfalvi Mihály és felesége az 1950-es évek második felére visszakerültek Budapestre; a lányuk családja fogadta be őket a Baross utcai lakásukba. Lányuk, Gönczi Sámuelné sz. Hercegfalvi Anna még sokáig tanított, majd IX. kerületi szakfelügyelő lett. Vejüket, Gönczi Sámuelt ekkorra már megfosztották igazgatói beosztásától, mivel kitelepítettekkel állt szoros rokoni kapcsolatban. Később a Madách Gimnáziumban helyezkedett el, ahol nyugdíjazásáig történelmet és földrajzot tanított. A 60. életévét ekkora már bőven betöltő Hercegfalvi Mihály hosszú évekig segédmunkás volt különböző fővárosi építkezéseken. A kitelepítés emlékeként többször meglátogatta őket a gyulaházai postáskisasszony, Jolánka, és sokáig tartották még a kapcsolatot a Gyulaházán megismert egykori kitelepítettel, dr. Balogh Pállal is. Hercegfalvi Mihályné 1967 szeptemberében, férje 1983 márciusában hunyt el.

Lehoczky Miklós családjával együtt tért vissza Gödöllőre, és mezőgazdasági végzettségének megfelelő munkákat vállalt. Dolgozott a gödöllői egyetem tanyagazdaságában, az Élelmiszeripari Minisztérium Böhönyei, majd a Nyíregyházi Sertésenyésztő és Hizláló Vállalatánál, majd 1958 áprilisában a Domoszlói Állami Gazdaságban helyezkedett el. Felesége is újra munkába állt, a budapesti Mélyfúró Berendezések Gyárában volt selejtkiértékelő, majd a Gödöllői Betonútépítő Vállalatnál gépíró. Lehoczky Miklós – munkája miatt – gyakorlatilag állandóan az állami gazdasághoz tartozó Csókápusztán tartózkodott. Mivel apjának Mezőtúron egykor földbirtoka volt, munkahelyén osztályidegen származásának tekintették. Emellett rendszerellenes megjegyzései is voltak, amiért felfigyelt rá a megyei politikai rendőrség. Személyének ellenőrzése után a BM Heves megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály Gyöngyösi Kirendeltsége állományában álló Tóth Benedek rendőr főhadnagy kompromittáló adatok alapján 1959. december 1-jén beszervezte őt ügynöknek. Feladata a munkahelyén dolgozó többi osztályidegen személy megfigyelése lett volna. Ő azonban beszervezése után szinte azonnal dekonspirálta magát, és panaszt tett a felsőbb hatóságoknál. A találkozókra nem ment el, és jelentéseket sem készített. Így a politikai rendőrség 1960. március 28-án kénytelen volt kizárni őt a hálózatából. Lehoczky nemsokára munkahelyet is változtatott, és a Hőgyészi Állami Gazdaságban helyezkedett el.**138**

Özvegy Ipper Sándorné 1963-ban egyik budapesti rokonánál lakott, és a Nemez- és Rostfeldolgozó Háziipari Termelőszövetkezet bedolgozója volt. Ebben az évben beadványt intézett a Minisztertanácshoz, amelyben az 1951. július 2-től 1953. szeptember 15-ig tartó kitelepítése miatt erkölcsi és anyagi rehabilitációját kérte. A Rehabilitációs Bizottság azonban megállapította, hogy kitelepítése nem kapcsolódott a törvénytelenül kitelepített munkásmozgalmi személyek ügyéhez, ezért 1963. február 19-én elutasította kérelmét.**139**

Lipcsey Márton Szentendrére költözött, ahol lovaglótanárként dolgozott.**140**

Sándor György visszatért Budapestre, majd az 1956-os forradalom és szabadságharc bukása után elhagyta az országot.**141**

Tartsay Vilmos 1967 júliusától a Magyar Hirdető Vállalat Export-Service Osztályának vezetője volt. 1969. augusztus 31-én hivatalos kiküldetésre ment a Német Szövetségi Köztársaságba és a skandináv államokba. Az NSZK-ból azonban nem ment tovább, és nem is tért haza. A vállalat igazgatójának írott levelében jelentette be disszidálását, családi és egzisztenciális okokra hivatkozva. Ezekkel a sorokkal zárta levelét: *„Összegezve elég volt! Most két kofferrel a kezemben megpróbálom valamely más országban gyümölcsöztetni tudásomat, amely ország, talán ha kevésbé is szeret, de kevésbé is lesz kegyetlen hozzám.”***142**

A Nógrád megyei Rendőrkapitányság 1953. augusztus 3-án állította ki azt a határozatot, amely megszüntette Szentirmay László és családja kényszerlakhelyhez kötöttségét. A család 1955-ben Érdre költözött, Szentirmay onnan járt be az Albertfalvai Vegyigár furán-üzemébe dolgozni, kezdetben segéd munkásként, majd 1957-ben kiemelték a könyvelésbe. 1959-ben visszaköltöztek Budapestre. Szentirmay László 1964-től 1973-ig, nyugdíjazásáig a Kozmetikai és Háztartásvegyipari Vállalat (KHV) 2. számú gyáregységének főkönyvelője volt.

Tersztyánszky Ödön a kitelepítések feloldása után egy ideig továbbra is fizikai munkásként dolgozott, majd 1957-ben befejezte jogi tanulmányait. 1959-ben kinevezték bírónak. 1972-től a Fővárosi Bíróság, 1977-től pedig a Legfelsőbb Bíróság bírója lett. 1980-tól az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán tanított. 1990-ben alkotmánybíróvá választották. 1996-tól a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Távközpontjának vezetője.

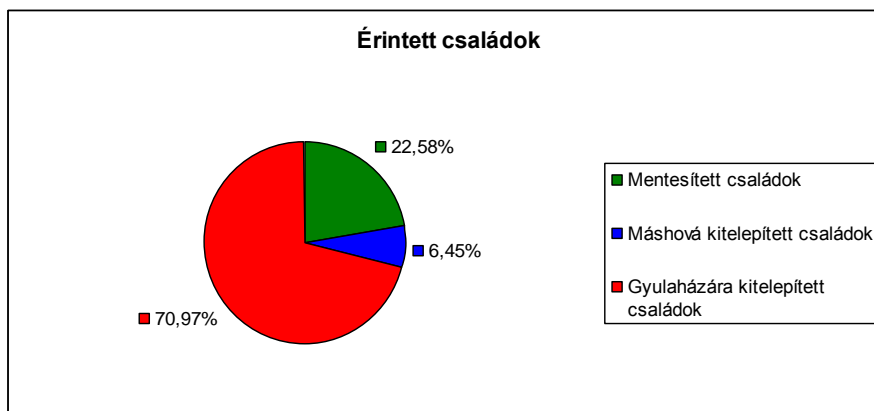
Bideskuthy Sándor és felesége először Szokolya községbe költöztek. Itt Bideskuthy 1956 októberében megszervezte a Független Kisgazdapártot, két alkalommal összejövetelt is tartott a tagoknak. Eljárás azonban nem indult ellene. Később Budakeszire költöztek, ahol a nyugalmazott ezredes egy panzió gondnoka lett. **143** 1962-ben már ők is újból Budapesten éltek, Bideskuthy az Óbudai Harisnyagyár portásaként helyezkedett el. **144** A felesége tizenhat kitelepített társával együtt beadta rehabilitációs kérelmét a BM Titkársághoz. A kitelepítés következtében ugyanis elvesztették fővárosi lakásukat és ingóságukat, ő pedig tanítónői állását. Kérte a kitelepítés időtartamára (25 hó) tanítói illetményének megfizetését, továbbá nyugdíjának rendezését. A Rehabilitáció Bizottság azonban ebben az esetben is azt állapította meg, hogy a kérelmezők kitelepítése nem volt kapcsolatos a munkásmozgalmi személyek ellen elkövetett törvénysértő eljárásokkal, ezért rehabilitációs, továbbá lakás- és anyagi segély iránti kérelmüket 1963. január 5-én elutasította. **145**

Összefoglaló

Mint láthattuk, 1951-ben összesen 31 budapesti családot szándékoztak kitelepíteni Gyulaházára. Ebből hét család a végrehajtás előtt megszerezte a mentesítést, így ők Budapesten maradhattak. Két család tagjainak végül más kényszertartózkodási helyet jelöltek ki, tehát 22 család esetében beszélhetünk arról, hogy legalább egy családtag Gyulaházára került.

Gyulaházai kitelepítésre szánt családok száma és aránya:

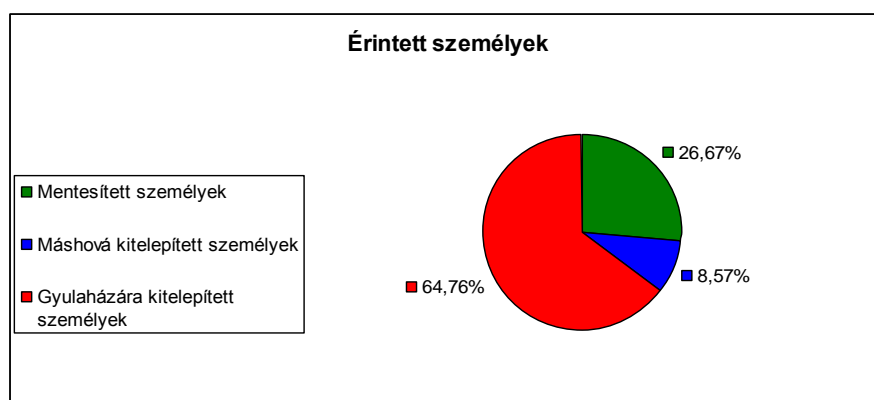
Mentesített családok	7	22,58%
Máshová kitelepített családok	2	6,45%
Gyulaházára kitelepített családok	22	70,97%
Összes érintett család	31	100%

Ha a családokat tovább bontjuk személyekre, akkor azt láthatjuk, hogy összesen 105 személy volt érintett a gyulaházai kitelepítésekben. Tehát ennyien szerepeltek a kitiltó véghatározatokban, vagy kaptak olyan utasítást, hogy utazzanak önként Gyulaházára mint kényszertartózkodási lakhelyre. Ebből 28 személy még a végrehajtás előtt megkapta a mentesítést, így maradhatott a fővárosban. Kilenc személy számára végül is más kényszertartózkodási helyet jelöltek ki, és 68 személy került hosszabb-rövidebb időre a községbe.

Gyulaházai kitelepítésre szánt személyek száma és aránya:

Mentesített személyek	28 fő	26,67%
Máshová kitelepített személyek	9 fő	8,57%
Gyulaházára kitelepített személyek	68 fő	64,76%
Összes érintett személy	105 fő	100%

Bár esetünkben a kitelepítési határozatok címzettjei (azaz a listavezetők) minden esetben férfiak voltak, a Gyulaházára ténylegesen kitelepítettek között több volt a nő (37 fő, azaz 54,4%), mint a férfi (31 fő, azaz 45,6%).

Ha a kitelepítetteket születési évük alapján évtizedenként csoportosítjuk, akkor láthatjuk, hogy a kitelepítettek több mint a negyede 60 év feletti, míg körülbelül 6 százaléka 10 év alatti volt. Ők koruknál fogva fizikai munkára alkalmatlanok voltak, tehát a kitiltottaknak csak körülbelül kétharmada volt fizikai munkára fogható – már ha egészségügyi állapotuk azt megengedte. Sajnos nem ismerjük minden kitelepített születési idejét, de az ismertek közül a legfiatalabb személy kitelepítésének idején nem volt még két hónapos sem (Lehoczky Zsófia), míg a legidősebb már 84 éves volt ekkor (Fenyő Emil Miksa).

A Gyulaházára kitelepített személyek születési évtizedük szerinti bontásban:

1861–1870 között született	1 fő	1,5%
1871–1880 között született	5 fő	7,35%
1881–1890 között született	11 fő	16,2%
1891–1900 között született	16 fő	23,5%
1901–1910 között született	5 fő	7,35%
1911–1920 között született	3 fő	4,4%
1921–1930 között született	12 fő	17,7%
1931–1940 között született	5 fő	7,35%
1941–1950 között született	3 fő	4,4%
1951–1960 között született	1 fő	1,5%
Születési éve ismeretlen	6 fő	8,9%
Összesen	68 fő	100%

A Gyulaházára kitelepített családok a főváros kilenc kerületéből jöttek, nagyobb részük Budáról (körülbelül 59%), a többiek pedig Pestről (körülbelül 41%).

A gyulaházai kitelepítésben érintett családok budapesti lakhelyük szerinti megoszlása:

Buda	II. kerület	7 érintett család	31,82%
	III. kerület	5 érintett család	22,73%
	XII. kerület	1 érintett család	4,55%
Pest	V. kerület	2 érintett család	9,09%
	VIII. kerület	2 érintett család	9,09%
	IX. kerület	2 érintett család	9,09%
	XIII. kerület	1 érintett család	4,55%
	XIV. kerület	1 érintett család	4,55%
	XXI. kerület	1 érintett család	4,55%
Összesen	9 kerület	22 érintett család	100%

A Gyulaházára kitelepítettek esetében, ha a kitiltási véghatározatok címzettjeinek a véghatározatokon szereplő eredeti foglalkozását nézzük, akkor azt láthatjuk, hogy nagyon magas az egykor vezető beosztásban lévő állami tisztviselők (körülbelül 32%) és az egykori katonatisztek (körülbelül 27%) reprezentáltsága. Az egykori rendőrtisztek, a nagykereskedők és a gazdasági tulajdonosi réteg azonos arányban szerepelnek a címzettek között (körülbelül 13,5%). Ha az azonos jellegű foglalkozásokat csoportosítjuk, akkor még a magas rangú állami tisztviselők arányát is felülmúlja a fegyveres erők egykori tagjainak (katona- és rendőrtisztek) aránya (körülbelül 41%). A többi címzett a gazdasági elit kategóriájába sorolható, és arányuk körülbelül 27%-ra tehető.

A véghatározatok címzettjei eredeti foglalkozásuk szerinti bontásban:

Az eredeti foglalkozás megnevezése	Személyek száma (fő)	Személyek aránya (%)
Magas rangú állami tisztviselő	7 fő	31,82%
Katonatiszt	6 fő	27,27%
Rendőrtiszt	3 fő	13,64%
Nagykereskedő	3 fő	13,64%
Gyár- vagy malomtulajdonos	2 fő	9,09%
Földbirtokos	1 fő	4,55%
Összesen	22 fő	100%

A budapesti kitelepítések esetében az eseményeket megszervező és lebonyolító állami erőszakszervezetek számára nem volt releváns az egyes személyek vallási elkötelezettsége. Ezt bizonyítja, hogy az előkészületek során felvett adatgyűjtési kérdőíven nem szerepel ilyen jellegű rovat. Így tehát a kitelepítésre kerülő személyek esetében sajnos nem tudjuk, hogy hívők voltak-e, és ha igen, akkor melyik vallási felekezethez tartoztak. Az iratanyagokból azonban esetenként kiviláglik, hogy voltak köztük olyan nehéz sorsú zsidó emberek is, akik túlélve a második világháború borzalmait, családtagjaik és vagyonuk elvesztése, valamint a koncentrációs táborok megjárása után néhány évvel némileg hasonló jellegű megbélyegzettség, kifosztottság és reménytelenség állapotába kerültek. A gyulaházai kitelepítésben érintett 22 családból három, összesen hét fő (a Gyulaházára érkező kitelepítettek közel 10,3%-a) biztosan a zsidó felekezethez tartozott. Számuk és arányuk a valóságban persze ennél nagyobb is lehetett, de hitelt érdemlő adatok hiányában más családokat nem lenne tényszerű ebbe a kategóriába sorolni.

Összegezve: semmilyen kapcsolatot nem látok a Gyulaházára kitelepített családok között, ami megmagyarázná, hogy miért éppen őket telepítették ebbe a községbe. Valószínűleg pusztán a véletlennek volt köszönhető, hogy melyik települést jelölték ki számukra kényszerszertartózkodási helynek.

Ne felejtjük el azonban a befogadó családokat sem! Ők voltak azok, akik – bár kényszerből – egy időre otthont adtak e szerencsétlen budapesti családoknak, és akik talán leginkább átérzve helyzetüket, többségében ahol csak tudták, segítették és lelkileg támogatták őket. A meglévő források alapján róluk is készítettem egy táblázatot, amelyben a címük és a tulajdonosok neve mellett foglalkozásukat is feltüntettem.

Cím	A tulajdonos neve	A tulajdonos foglalkozása
Kisvárdai utca 6.	Maklári János	gazdálkodó („kulák”)
Kisvárdai utca 8.	Bagi István	volt csendőr
Kossuth Lajos utca 1.	Barkóczy Barnabás	volt földbirtokos
Petőfi Sándor utca 1.	Barkóczy Béla	volt földbirtokos
Petőfi Sándor utca 8.	?	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 13.	?	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 39.	F. Tóth Károlyné	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 41.	Rácz Péter	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 52.	?	?
Petőfi Sándor utca 53.	Kádár Gábor	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 65.	?	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 67.	?	?
Petőfi Sándor utca 72.	?	„kulák”
Petőfi Sándor utca 73.	Barla Gyula	gazdálkodó („kulák”)
Petőfi Sándor utca 85.	?	?
Petőfi Sándor utca ?	?	bércsépítő
Szabadság utca 1.	Nagy Kálmán	gazdálkodó („kulák”)

¹ Az egyszerűség kedvéért a tanulmányban végig családokról beszélek, de vannak olyan esetek is, ahol ez a fogalom mindössze egy személyt jelent; vagy nem volt felesége és gyermeke a kitelepítettnek, vagy voltak ugyan vele egy háztartásban élő családtagjai, de számukra végül más kényszerszertartózkodási helyet jelöltek ki.

² A kitelepítésekről lásd még a *Betekintő* jelen számában Borvendég Zsuzsa és Palasik Mária írását.

³ Dr. Fábrián Lajos közlése a szerzővel 2011 szeptemberében. Ezúton is köszönöm segítségét. Egyben szeretnék köszönetet mondani a kutatószolgálat vezetőjének, Czapárné Helmecci Alíznek e kapcsolat megteremtéséért és a nyíregyházi levéltárban folytatott munkám során nyújtott segítségével.

⁴ Ezt az elnevezést a kitelepítést lebonyolító szervek gyakran használták annak a személynek a jelölésére, akinek a nevére a véghatározatot kiállították.

- ⁵ Házi Árpád (1908–1970): kommunista politikus. 1951. április 20. és 1952. november 14. között az ország belügyminisztere.
- ⁶ MNL SZSZBML XXIII. 11. Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága elnökének bizalmas iratai. 1. d. 00487/1951. számú BM tájékoztató. 1951. június 26.
- ⁷ A Magyar Köztársaság Kormányának 6.000/1948. Korm. számú rendelete a lakásügy ideiglenes rendezése tárgyában született, és Dr. Bojta Béla államtitkár adta ki 1948. április 9-én. Lásd a rendelet teljes szövegét: *Magyar Közlöny – Rendeletek Tára*, 1948: 1051–1084.
- ⁸ Bár a véghatározat bérleti viszonyt határoz meg, sehol nem találtam arra utaló adatot, hogy a beköltözött kitelepítettek bérleti díjat fizettek volna a befogadónak.
- ⁹ A mentesítési kérelmek elbírálása a kitelepítések irányítására alakult négyfős bizottság (Fehér László a Budapesti Pártbizottság részéről, Sándor Imre államvédelmi őrnagy az ÁVH részéről, Rudas György rendőr alezredes a BM részéről és Kiss György a Budapesti Tanács részéről) feladatai közé tartozott.
- ¹⁰ Lásd: Botos és mások (szerk.), 1988: 358–362.
- ¹¹ Ekkor még vasúton is el lehetett jutni a faluba. 1912. szeptember 28. és 1973. december 31. között működött ugyanis a Kisvárdai–Nyírbakta vasútvonal, amelynek egyik állomása Gyulaházán volt. Lásd Éles (szerk.), 2008: 203–210.
- ¹² MNL SZSZBML XXIII. 11. 1. d. 3/1951. számú BM távmondattal, 1951. július 2.
- ¹³ Uo. Szövérfi Tivadar 1951. július 6-i jelentése.
- ¹⁴ Uo. 1951. július 6-i jelentés.
- ¹⁵ Uo. Szövérfi Tivadar 1951. július 7-i jelentése.
- ¹⁶ Uo. Szövérfi Tivadar 1951. július 9-i jelentése.
- ¹⁷ Uo. Szövérfi Tivadar 1951. július 10-i jelentése.
- ¹⁸ Uo. Szövérfi Tivadar 1951. július 12-i jelentése.
- ¹⁹ Uo. Szövérfi Tivadar 1951. július 23-i jelentése.
- ²⁰ Az ideiglenes nemzeti kormány 5.410/1945. ME számú rendelete az iparügyi miniszternek üzemi felszerelési tárgyak és anyagkészletek igénybevételére szóló felhatalmazás tárgyában született, és Miklós Béla miniszterelnök írta alá 1945. július 18-án. *Magyar Közlöny*, 1945: 2.
- ²¹ MNL SZSZBML XXIII. 11. 2. d. Érchegyi József főosztályvezető 0046/1/1951. számú tájékoztatása. 1951. szeptember 14.
- ²² Uo. 1. d. Beke Albert osztályvezető-helyettes 1951. július 5-i jelentése.
- ²³ MNL SZSZBML XXXV.5. Magyar Dolgozók Pártja Kisvárdai Járási Bizottsága iratai. 1. Fondcsoport 2. d. 6. ö. e. A járási pártbizottságon 1951. szeptember 12-én megtartott ülésről készült jegyzőkönyv. 140.
- ²⁴ Szülőföldünk Gyulaháza, 163–164.
- ²⁵ MNL SZSZBML XXIII. 11. 1. d. 00487/3/1951. számú BM tájékoztató. 1951. augusztus 27.
- ²⁶ MNL SZSZBML XXIII. 286. Kisvárdai Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága Igazgatási Osztályának iratai. 2. d. Kertész István Tszcs elnök és Major József Tszcs titkár 1951. november 21-i kérelme.
- ²⁷ Uo. Sándor József 1951. december 17-i kérvénye.
- ²⁸ Uo. A Kisvárdai Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága II. Igazgatási Osztálya 327-419/1951. számú véghatározata.
- ²⁹ Feltehetően a 02533/1951. számú kitiltó véghatározat címzettjét és a vele együtt lakó családtagjait is Gyulaházára akarták kitelepíteni. Ez a levéltári anyag azonban eddig még nem került elő, így nem tudjuk, hogy kit is takar, és mi lett a sorsuk.
- ³⁰ A Magyar Közösségről bővebben: Csicsery-Rónay–Cserenyey, 1998.
- ³¹ Jelenleg Ilka utca.
- ³² A család 1951 novemberében már a Petőfi Sándor utca 41. szám alatt, Rácz Péter házában élt.
- ³³ Születési ideje lehet még 1900. január 29. Lásd ÁBTL 4.1. A-953. 13.
- ³⁴ ÁBTL 2.5.6. 02521/1951.
- ³⁵ Fűszerértékesítő Nemzeti Vállalat.
- ³⁶ ÁBTL 3.1.5. O-16609/140. 12–21.
- ³⁷ A születési idő lehet még 1923. Lásd ÁBTL. 4.1. A-290. 21.
- ³⁸ A születési idő lehet még 1951. Uo.
- ³⁹ ÁBTL 2.5.6. 02528/1951.
- ⁴⁰ ÁBTL 2.5.6. 02534/1951.
- ⁴¹ Csak névrokona és kortársa volt Fenyő Miksa (1877–1972) írónak, a *Nyugat* alapító főszerkesztőjének és a Gyáriparosok Országos Szövetsége 1917–1938 közötti vezérigazgatójának, majd 1945–1947 közötti elnökének.
- ⁴² Jelenleg Hercegprímás utca.
- ⁴³ Ez valószínűleg elírás, és a Kisvárdai utcára gondolhattak, Gyulaházán ugyanis sosem volt Váradi utca.

-
- ⁴⁴ Rónai Sándor (1892–1965) szociáldemokrata politikus. 1945. november 15. és 1949. május 20. között az ország kereskedelmi és szövetkezeti minisztere, 1950. május 8. és 1952. augusztus 14. között (tehát a budapesti kitelepítések végrehajtása idején is) pedig a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke volt.
- ⁴⁵ ÁBTL 2.5.6. 02516/1951.
- ⁴⁶ ÁBTL 4.1. A-938/8. 468.
- ⁴⁷ ÁBTL 2.2.1. I/12. 7/953.
- ⁴⁸ Jelenleg Nyugati tér.
- ⁴⁹ ÁBTL 2.5.6. 02525/1951.
- ⁵⁰ ÁBTL 3.1.9. V-105747.
- ⁵¹ Jelenleg Margit körút.
- ⁵² Gömbös Gyula, vitéz jákfai (1886–1936): katonatiszt, politikus. 1932. október 1. és 1936. október 6. között az ország miniszterelnöke volt.
- ⁵³ Bár nem bizonyított a rokonság fennállása, az azonban bizonyos, hogy dr. Gömbös László és Gömbös Gyula is Tolna megyéből, egymáshoz viszonylag közel eső településekről származott.
- ⁵⁴ ÁBTL 2.5.6. 02527/1951.
- ⁵⁵ ÁBTL 2.5.6. 02539/1951.
- ⁵⁶ MTH, azaz Munkaerő-tartalékok Hivatala.
- ⁵⁷ ÁBTL 2.5.6. 02531/1951.
- ⁵⁸ ÁBTL 2.5.6. 02517/1951.
- ⁵⁹ Hosszúfalussy Imre és családja 1951. július közepétől már a Petőfi Sándor utca 73. szám alatt, Barla Gyula házában élt.
- ⁶⁰ ÁBTL 2.5.6. 02520/1951.
- ⁶¹ A véghatározaton csak az utca nevét tüntették fel, a házszámot nem. Későbbi iratokban címükként szerepel a Petőfi Sándor utca 39. (F. Tóth Károlyné háza), de gyakrabban a Petőfi Sándor utca 52. szám.
- ⁶² Ezt a kérelmet Ipperéken kívül a kisvárdai szeretetotthonban tartózkodó más kitelepítettek is aláírták, akikre ugyancsak vonatkozott a Tokajba való áttelepítés: Sándor Mihály és felesége, valamint Weisz Sándor és felesége.
- ⁶³ ÁBTL 2.5.6. 02532/1951.
- ⁶⁴ Lásd az 51-es lábjegyzetet!
- ⁶⁵ ÁBTL 2.5.6. 02512/1951.
- ⁶⁶ Lásd a 43-as lábjegyzetet!
- ⁶⁷ ÁBTL 2.5.6. 02540/1951.
- ⁶⁸ Jelenleg Szilágyi Erzsébet fasor.
- ⁶⁹ Születési ideje a kitelepítési iratok egyikén: 1913. április 22.
- ⁷⁰ ÁBTL 2.5.6. 02518/1951.
- ⁷¹ A születési idő lehet még 1895. Lásd ÁBTL A-290. 22.
- ⁷² A születési idő lehet még 1895. Uo.
- ⁷³ ÁBTL 2.5.6. 02529/1951.
- ⁷⁴ Az iratokban többféle változatban szerepel a vezetéknev, a kitelepítési véghatározaton például Marincish formában.
- ⁷⁵ Sárközy György (1913–1971): közlekedésmérnök, feltaláló. Munkásságáért 1954-ben Kossuth-díjat kapott.
- ⁷⁶ Marencich Ottó 1964. szeptember 19-én hunyt el Budapesten.
- ⁷⁷ ÁBTL 2.5.6. 02526/1951.
- ⁷⁸ Szakály, 2001: 241.
- ⁷⁹ A család 1952 májusában már a Petőfi Sándor utca 52. szám alatt lakott.
- ⁸⁰ Id. vitéz Náday István nem sokkal a kényszerlakhelyhez kötöttség megszüntetése után, 1954. január 30-án hunyt el Balassagyarmaton.
- ⁸¹ ÁBTL 2.5.6. 02515/1951.
- ⁸² Jelenleg Vasút sor.
- ⁸³ Szinte biztos, hogy Nagy Elemér nem költözött be Kádár Gábor házába. Kádár Gábort ugyanis a Nyíregyházi Megyei Bíróság mint rögtönítélő bíróság 1951. június 13-án fegyver- és lőszerrejtegetés bűntette miatt halálbüntetésre és mellékbüntetésként ingó- és ingatlan vagyonának teljes elkobzására ítélte. Az ítéletet még aznap végrehajtották rajta, családját pedig kiköltöztették a házból. Lásd: ÁBTL 3.1.9. V-47271.
- ⁸⁴ ÁBTL 2.5.6. 02538/1951.
- ⁸⁵ A Wolfner bőripari kombinátot 1948. március 26-án államosították, belőle alakult meg többek között a Táncsics Bőrgyár és a Duna Cipőgyár is.
- ⁸⁶ A véghatározat tévesen unokahúgnak nevezte az unokát.
- ⁸⁷ Pál Arnold 1951. július 14-től kezdve lakott Mezőberény, Petőfi Sándor utca 29. szám alatti kényszerlakhelyén.

-
- ⁸⁸ ÁBTL 2.5.6. 02524/1951. és 02624/1951.
- ⁸⁹ Jelenleg Pacsirtamező utca.
- ⁹⁰ A születési idő lehet még 1884. Lásd ÁBTL 4.1. A-290. 23.
- ⁹¹ ÁBTL 2.5.6. 02535/1951.
- ⁹² Jelenleg Ferenciek tere.
- ⁹³ A véghatározaton nincs házszám feltüntetve. Az iratokból azonban kiténik, hogy kezdetben Barla Gyula Petőfi Sándor utca 73. szám alatti házában, majd 1952 szeptemberében már a Petőfi Sándor utca 67. szám alatt éltek.
- ⁹⁴ ÁBTL 2.5.6. 02536/1951.
- ⁹⁵ A fentebb már említett okok miatt 1952 márciusában már más címen, a Kossuth Lajos utca 1. szám alatt, Barkóczy Barnabás házában éltek.
- ⁹⁶ Issekutz Béla, erzsébetvárosi (1886–1979): Kossuth-díjas farmakológus, gyógyszervegyész, tudománytörténész, egyetemi tanár.
- ⁹⁷ Gegesi Kiss Pál (1900–1993): Kossuth-díjas gyermekgyógyász, gyermekpszichológus, egyetemi tanár.
- ⁹⁸ ÁBTL 2.5.6. 02513/1951.
- ⁹⁹ Ez a név többféle alakban szerepel a kitelepítési iratokban. Például a kérelmeket maga a nevezett is többféle névalakban írta alá; hol Sándor Mihályként, hol Sándor Miksa Mihályként, hol pedig Sándor Miksaként.
- ¹⁰⁰ ÁBTL 2.5.6. 02523/1951.
- ¹⁰¹ ÁBTL 2.5.6. 02514/1951.
- ¹⁰² 1951. július 17-én már a Petőfi Sándor utca 67. szám alatt laktak.
- ¹⁰³ Születési idő lehet még 1889. Lásd ÁBTL 4.1. A-290. 23.
- ¹⁰⁴ ÁBTL 2.5.6. 02522/1951.
- ¹⁰⁵ A család 1951 augusztusában már a Petőfi Sándor utca 85. szám alatt lakott.
- ¹⁰⁶ ÁBTL 2.5.6. 02537/1951.
- ¹⁰⁷ Lásd a 43-as lábjegyzetet!
- ¹⁰⁸ ÁBTL 2.5.6. 02541/1951.
- ¹⁰⁹ A név több változatban szerepel a hivatalos iratokban: például Torcsai, Torzsai, Torzsay.
- ¹¹⁰ Jelenleg Rómer Flóris utca.
- ¹¹¹ Sándor István és felesége 1952 áprilisában már a Petőfi Sándor utca 41. szám alatt, Rácz Péter házában lakott.
- ¹¹² Tartsay Vilmos (1901–1944): katonatiszt. 1944 őszén bekapcsolódott a Bajcsy-Zsilinszky Endre vezette Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága katonai vezérkarának munkájába. A nyilasok 1944. november 22-én lakásán több más személlyel együtt letartóztatták, hadbírószág elé állították, halálra ítélték és kivégezték.
- ¹¹³ ÁBTL 2.5.6. 02519/1951.
- ¹¹⁴ Lásd az 51-es lábjegyzetet!
- ¹¹⁵ Tersztyánszky Ödön, vitéz nádasi (1890–1929): katonatiszt, kard- és törvívó. 1928-ban az amszterdami nyári olimpiai játékokon kardvívásban egyéni olimpiai bajnoki címet és csapatbajnoki címet is nyert.
- ¹¹⁶ ÁBTL 2.5.6. 02530/1951.
- ¹¹⁷ Lásd a 68-as lábjegyzetet!
- ¹¹⁸ MNL SZSZBML XXIII. 11. 1. d. Szabolcs-Szatmár megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1951. július 7-i véghatározata Kádár Gábor gyulaháza lakos egy szobából álló lakrészének igénybevétele és bérlőjének kijelölése tárgyában.
- ¹¹⁹ Uo. Bardí József Gyulaháza községi Tanács VB elnökének 1951. július 26-i jelentése a Szabolcs-Szatmár megyei Tanács VB Igazgatási Osztálya felé Bydeskuty Sándor és dr. Félegyházi Kálmán kitelepítettek ügyében.
- ¹²⁰ ÁBTL 2.5.6. A 00131/1951.
- ¹²¹ Egyes iratokban a neve: Tatár Tamás.
- ¹²² A vezetéknevét még az alábbi változatokban szerepel az iratokban: Bideskutyi, Bideskuty, Bydeskuty, Bydeskuthy.
- ¹²³ ÁBTL 4.1. A-932. 153.
- ¹²⁴ Komócsin Mihály (1925–?): építőipari munkás, jogász, kommunista politikus. 1944-től pártfunkcionárius, 1949–1951 között országgyűlési képviselő, majd Csongrád megyei MSZMP-titkár.
- ¹²⁵ MNL SZSZBML XXIII. 11. 1. d. Szabolcs-Szatmár megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1951. július 7-i véghatározata Bagi István gyulaháza lakos egy szobából álló lakrészének igénybevétele és bérlőjének kijelölése tárgyában.
- ¹²⁶ ÁBTL 2.5.6. A 00636/1951.
- ¹²⁷ A nevet többféleképpen írták, lehet még Venicz vagy Vensz Zsuzsanna is.
- ¹²⁸ ÁBTL 3.1.5. O-14821/1. 60.
- ¹²⁹ ÁBTL 3.1.5. O-11803/18. 133.
- ¹³⁰ Kádár János (1912–1989): kommunista politikus. 1961. szeptember 13. és 1965. június 30. között a Minisztertanács elnöke volt.
- ¹³¹ ÁBTL 3.1.5. O-14820/3. 243–244. és 252–260.

-
- ¹³² ÁBTL 2.2.1. III/4. 2/477.
¹³³ ÁBTL 3.1.2. M-37207/4. „Mihályi Rezső” fedőnevű ügynök jelentései, 177.
¹³⁴ ÁBTL 4.1. 17.
¹³⁵ ÁBTL 4.1. A-972. 136.
¹³⁶ Későbbi neve Csepel Vas- és Fémművek.
¹³⁷ ÁBTL 3.1.9. V-143328.
¹³⁸ ÁBTL 3.1.1. B-90720.
¹³⁹ ÁBTL 3.1.5. O-9698/4. Rehabilitációs Bizottság jegyzőkönyvei, 177–178.
¹⁴⁰ ÁBTL 4.1. A-953. 150.
¹⁴¹ ÁBTL 3.1.5. O-16537. 16.
¹⁴² ÁBTL 3.1.5. O-14196. 165–175.
¹⁴³ ÁBTL 3.1.9. V-150395. 147.
¹⁴⁴ ÁBTL 4.1. A-932. 153.
¹⁴⁵ ÁBTL 3.1.5. O-9698/5. 49–55.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

- 2.2.1. Operatív nyilvántartások
- I/12. 7/953. Gobóczy Zoltán operatív kartonja
- III/4. 2/477. Balogh Éva operatív kartonja
- 2.5.6. Kitiltással, kitelepítéssel kapcsolatos iratok
02512/1951.	Dr. Ivanits Papp Elemér
02513/1951.	Sándor József
02514/1951.	Schwarcz Gyula
02515/1951.	id. Náday István
02516/1951.	Fenyő Emil Miksa
02517/1951.	Honti (Hochstein) Tamás
02518/1951.	Láncz László
02519/1951.	Szlavniai Sándor István
02520/1951.	Hosszúfalussy Imre
02521/1951.	Dr. Balogh Pál
02522/1951.	Sillay Jenő
02523/1951.	Sándor Mihály

	02524/1951.	Pál Arnold
	02525/1951.	Gobóczy Zoltán
	02526/1951.	Marincish Ottó
	02527/1951.	Dr. Gömbös László
	02528/1951.	Bartha Gyula
	02529/1951.	vitéz Lipsey Márton
	02530/1951.	Tersztyánszky Ákos
	02531/1951.	vitéz Hercegfalvi Mihály
	02532/1951.	Ipper Sándor
	02534/1951.	Epstein Ignác
	02535/1951.	Párkányi Lipót Sándor
	02536/1951.	Péterffy József
	02537/1951.	Skublics János
	02538/1951.	Nagy Elemér
	02539/1951.	Hais Bernát
	02540/1951.	Kelényi (Keller) János
	02541/1951.	Stekl István
	02624/1951.	Dr. Széplaki Lajos
	A 00131/1951.	Dr. Félegyházi Kálmán
	A 00636/1951.	vitéz ippi Bydeskuty Sándor
3.1.1.	Beszervezési dossziék	
	B-90720	„Tóth János”
3.1.2.	Munka dossziék	
	M-37207/4.	„Mihályi Rezső”
3.1.5.	Operatív dossziék	

	O-9698/4.	Rehabilitációs Bizottság jegyzőkönyvei
	O-9698/5.	Rehabilitációs Bizottság jegyzőkönyvei
	O-11803/18.	„Ellenállók”
	O-14196	Jogellenesen külföldön tartózkodók
	O-14820/3.	Operatív nyilvántartásban szereplő személyek anyaga
	O-14821/1.	Magyar Közösség
	O-16537	Budapest II. kerület területén politikailag kompromittált személyek
	O-16609/140.	Rimóczy György
3.1.9.	Vizsgálati dossziék	
	V-47271	Kádár Gábor
	V-105747	Tóth Endre
	V-143328	Gömbös Tamás
	V-150395	Pest megyei 1956-os monográfia
4.1.	Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok	
	A-290	Budapestről Szabolcs és Borsod megyébe kitelepítettek listája
	A-932	Budapest területén élő volt horthysta katonatisztek I.
	A-938/8.	Budapest területén élő volt horthysta katonatisztek II.
	A-953	A Magyar Közösség névsora I.
	A-972	Vidéken élő volt horthysta rendőrtisztek és detektívek

Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára (MNL SZSZBML)

XXIII. 11. Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága elnökének bizalmas iratai

---

XXIII. 286. Kisvárdai Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága Igazgatási Osztályának iratai

XXXV.5. Magyar Dolgozók Pártja Kisvárdai Járási Bizottsága iratai

Nyomtatásban megjelent források

Magyar Közlöny, 1945
Magyar Közlöny, 88. sz.

Magyar Közlöny – Rendeletek Tára, 1948
Magyar Közlöny – Rendeletek Tára, 111. sz.

Hivatkozott irodalom

Csicsery-Rónay–Cserenyey, 1998
Csicsery-Rónay István – Cserenyey Géza: *Koncepciók per a Független Kiszabadapárt szétzúzására, 1947*. Budapest, 1956-os Intézet.

Botos és mások (szerk.), 1988
Magyar hétköznapiak Rákosi Mátyás két emigrációja között. 1945–1956. Szerkesztette: Botos János, Gyarmati György, Korom Mihály, Zimmer Tibor. Budapest, Minerva.

Éles (szerk.), 2008
Szülőföldünk Gyulaháza. Szerkesztette: Éles Béla. Nyíregyháza, IMI Print.

Szakály, 2001
Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és Adattár*. Budapest, Ister.